

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME ÉLLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

4/2024. számú

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

**A HELYI TÖMEGKÖZLEKEDÉS, ILLETVE ISKOLABUSZ
HIÁNYÁBÓL FAKADÓ,
EGYENLŐ BÁNÁSMÓD SÉRELMEHEZ VEZETŐ VISSZÁSSÁGOKRÓL**

Budapest, 2025. március 31.

Tartalom

I. Bevezetés	3
1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre.....	3
1.2. Az iskolai szegregációval kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok	5
1.3. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek	7
1.4. Az alkalmazott jogszabályok	8
1.5. Érintett szervek.....	8
II. Tényállás	9
2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése	9
2.2. Az ügyben kezdeményezett biztoshelyettesi megkeresések	11
2.3. A megkeresett szervek válaszai.....	13
2.3.1. Tiszavasvári Város Polgármesterének válasza	13
2.3.2. A Tankerületi Központ vezetőjének válasza.....	16
2.3.3. A Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárának válasza.....	18
2.3.4. A Belügyminisztérium Jogi és Koordinációs Helyettes Államtitkárának válasza..	21
2.3.5. Az Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárának válasza	22
2.3.6. A Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat válasza	23
2.3.7. Az Esélytér Intézményfenntartó képviselőjének válasza.....	24
2.3.8. A 2024 őszén megválasztott Polgármester válasza.....	25
III. A Tiszavasváriban élő roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósuló oktatási diszkrimináció történelmi gyökerei.....	27
IV. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai.....	32
4.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye.....	32
4.2. Oktatáshoz fűződő alapjog	33
4.3. Gyermeki jogok.....	34
4.4. A jogállamiságból levezethető jogbiztonság elve	35
4.5. Tisztességes eljáráshoz való jog.....	35
V. Érdemi megállapítások	36
5.1. Az egyenlő bánásmódhoz és az oktatáshoz fűződő jog sérelme	36
5.2. Az együttműködési kötelezettségről	41
VI. Az iskolába járáshoz szükséges buszközlekedés, illetve iskolabusz hiánya és az egyenlő oktatáshoz való hozzáférés összefüggései	43
VII. Összefoglalás	47
VIII. Javaslatok	48

I. Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata, hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese fent megjelölt feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki. Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre

2023 márciusában – jogi képviselő útján – panasszal fordult az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához egy Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei roma és hátrányos helyzetű emberek érdekvédelmével foglalkozó egyesület (a továbbiakban: Egyesület) és egy nemzetközi roma jogvédő szervezet Tiszavasvári **búdi városrészében élő gyermekek iskolába járásához szükséges autóbuszközlekedés teljes hiánya miatt.**

A beadványozók arról tájékoztattak, hogy 2022 óta a település búdi városrészében élő, főként **roma nemzetiséghez tartozó gyermekek naponta oda-vissza hat kilométert gyalogolnak, hogy eljussanak az általános iskolába,** majd onnan haza.

Az ügy előzménye, hogy 2017-től – az akkor még önálló szervként működő Egyenlő Bánásmód Hatóság döntése következtében – a település búdi városrészében található Kabay János Általános Iskola (a továbbiakban: Kabay Iskola) Vasvári Pál tagintézményét a **roma gyermekek szegregált oktatása** miatt felmenő rendszerben megszüntették, és azóta a búdi gyermekek is a város központjában lévő Kabay Iskolába járnak. 2022-ben azonban az iskolafenntartó **az iskolabuszt, amely a búdi gyermekeket is szállította, megszüntette.**

Az iskolabusz megszűnése óta – helyközi autóbuszközlekedés hiányában – a búdi városrészben élő gyermekek gyalog és kerékpárral teszik meg a lakóhelyük és az iskola közötti távolságot, amely a panasz szerint közel három (oda-vissza hat) kilométer.

A beadványozók szerint a **Tiszavasvári Város Önkormányzat** (a továbbiakban: Önkormányzat) **álláspontja az, hogy az iskolafenntartó Nyíregyházi Tankerületi Központ** (a továbbiakban: Tankerületi Központ) **feladata lenne az iskolabusz megszervezése, a Tankerületi Központ szerint** viszont a helyi tömegközlekedés biztosítása **önkormányzati feladat.**

A panaszosok felhívták a figyelmet arra is, hogy Tiszavasvári Integrált Városfejlesztési Stratégiája (a továbbiakban: ITS) szerint **a búdi városrész szegregátum,** ahol zömében roma nemzetiséghez tartozó lakosok élnek, ezért a városi tömegközlekedés teljes hiánya nemcsak az ott élő gyermekeknek, hanem a felnőtt lakosoknak is súlyos nehézséget okoz.

A beadványozók szerint a bűdi városrészben élő gyermekek a város kedvezőbb helyzetű részein élő, magasabb státuszú családok gyermekeihez képest **hátrányt szenvednek** azáltal, hogy **sokkal nagyobb nehézségek árán tudják csak megközelíteni az iskolát és igénybe venni az integrált oktatást.**

A beadványozók 2024. június 9-én kiegészítették korábbi panaszukat: a település akkori polgármestere 2024. június 6-án a Facebook közösségi felületen arról tájékoztatta a lakosságot, hogy a szegregáció miatt korábban bezárt Vasvári Pál tagintézmény önkormányzati tulajdonban lévő épületét **a képviselő-testület átadta használatba az Esélytér Intézményfenntartónak,**¹ hogy az 2024 szeptemberétől **alsó tagozatos iskolát indítson abban.** Ekkor arról is tájékoztatta a közvéleményt, hogy attól függően döntenek majd az iskolabusz kérdéséről, hány bűdi gyerek választja majd a Vasvári Pál tagintézményt a telep szélén, és hányan kívánnak a Kabay Iskolában maradni. A polgármester elmondta még, hogy az iskolabusz megvásárlásához egyébként a képviselő-testület hozzájárult.

Az alapvető jogok biztosának és biztoshelyetteseinek **feladat- és hatáskörét**, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv vagy közszolgáltatást végző szerv (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A nevelési-oktatási intézmények, illetve a települési önkormányzatok állami **közfeladat ellátásában vesznek részt**, ezért az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja alapján közszolgáltatást végző szervnek minősülnek, amelyek tevékenységére az alapvető jogok biztosa és a nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálati jogosultsága egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 3. § (2) bekezdés d) pontja szerint az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában. Az Ajbt. 41. § (5) bekezdése azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa a kiadmányozási jogot a Szervezeti és Működési Szabályzatban a helyettesekre átruházhatja.

Tekintettel arra, hogy a panasszal kapcsolatban felmerült az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésével, valamint egyes gyermeki jogokkal összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (1) bekezdése, 20. § (1) bekezdése és 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján – figyelemmel az Ajbt. 41. § (5) bekezdésére és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 16.) AJB utasítás 36. § (4) bekezdés b) pontjára – az alapvető jogok biztosának egyetértésével kezdem meg az ügy körülményeinek feltárását. Ennek keretében megkerestem Tiszavasvári Város polgármesterét, valamint a Nyíregyházi Tankerületi Központot és teljes körű tájékoztatást kértem az ügygel kapcsolatos álláspontjukról, valamint annak megoldása érdekében tervezett esetleges intézkedéseikről.

¹ A szervezet honlapja: <https://eselyterfenntarto.hu/>

Megkerestem továbbá a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságát, a Belügyminisztérium Jogi és Koordinációs Helyettes Államtitkárságát, valamint az Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárságát, és kértem, hogy alakítsanak ki hivatalos **állásfoglalást** azzal kapcsolatosan, hogy az ügyben ismertetett körülmények esetén **mely szervnek lenne a feladata a szegregátumból a városközpontba járó gyermekek utaztatásának megoldása.** A fentiek mellett felvettem a kapcsolatot az Esélytér Intézményfenntartóval is, akinél arról érdeklődtem, hogy ha valóban iskolát nyit a korábban szegregáció miatt bezárt iskolaépületben, hogyan kívánja megelőzni a jogellenes elkülönítést eredményező gyakorlat ismételt kialakulását a településen. A felsorolt szerveken kívül tájékoztatást kértem Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnökétől is.

Állásfoglalásomban részletesen ismertetni fogom azon körülményeket is, amelyek megelőzték a jelen ügyben kialakult, illetve a jogvédő szervezetek és a roma lakosság által kifogásolt helyzetet, majd röviden **bemutatom a Tiszavasváriban évtizedek óta jelen lévő oktatási diszkriminációs mechanizmusok legfőbb állomásait,** amelyek áttekintése és megértése elengedhetetlen a panaszügy megfelelő mélységben történő értékeléséhez.

Fentiekén túl állásfoglalásom célja az is, hogy **felhívjam a figyelmet arra, hogy az iskolabusz, illetve helyi tömegközlekedés hiánya következtében miképpen sérülhet a roma és hátrányos helyzetű tanulók egyenlő oktatáshoz való hozzáférése**nek esélye nem csak Tiszavasváriban, de Magyarország azon hátrányos helyzetű régióiban is, ahol a roma nemzetiségű lakosok száma felülreprezentált. Az iskolába járáshoz szükséges és megfelelő, mindenki számára elérhető személyszállítási lehetőségek hiánya hozzájárul a roma és hátrányos helyzetű gyermekek **korai lemorzsolódásához,** és ez hosszú távon negatívan hat a munkaerőpiaci esélyeikre és az életben való boldogulásukra.

Fel kívánom hívni a figyelmet végül arra is, hogy **az iskolától való távolság és az iskolába jutáshoz szükséges közlekedés, illetve személyszállítás kérdésének jelenlegi jogi szabályozása nem kellőképpen egyértelmű** ahhoz, hogy a bűdi helyzethez hasonló eseteket orvosolja, azok kialakulását megakadályozza.

1.2. Az iskolai szegregációval kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok

A roma gyermekek iskolai szegregációja, valamint a minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés kérdése az ombudsmani intézmény létrejöttének kezdetétől a mindenkorai kisebbségi ombudsmanok figyelmének középpontjában állt. Folytatva hivatali elődeim gyakorlatát, nemzetiségi biztoshelyettesként mandátumom kezdete óta magam is **kiemelt figyelmet fordítok a roma gyermekek iskolai sikerességének kérdéskörére,** mivel meggyőződésem, hogy az évszázados kirekesztéstől sújtott közösség felemelkedésének útja mindenekelőtt a hátrányokat kiküszöbölő, egyenlő oktatáson keresztül vezet. Ennek keretében **kiemelten fontosnak tartottam és tartom jelenleg is a szegregáció és annak valamennyi formája elleni hatékony és következetes fellépést,** így számos alkalommal és formában hívtam fel a figyelmet az esélyegyenlőség, valamint a diszkriminációmentesség megteremtésének szükségességére a hazai köznevelés rendszerében.

A szegregációs mechanizmusok magyarországi tendenciáit bemutató szakmai véleményemet és tapasztalataimat legátfogóbban ***A gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról szóló 5/2021.***

számú elvi állásfoglalásomban összegeztem.² A dokumentumban a konkrét helyzet értékelése nyomán részletesen elemeztem, hogy mely mechanizmusok vezettek, és vezetnek jelenleg is hazánkban a roma tanulók oktatási diszkriminációjához, azon belül is a szegregált oktatási környezet kialakulásához.

2022-ben az iskolai hiányzások miatt nagy számban alkalmazott szankciókkal kapcsolatos panaszügy nyomán adtam ki *Az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárások és más szankciók vizsgálatáról szóló 2/2022. számú elvi állásfoglalásomat*, amelyben – a gyöngyöspatai állásfoglaláshoz hasonlóan – alapjaiban tártam fel és elemeztem a hazai oktatási rendszer roma gyermekeket sújtó oktatási diszkriminációs mechanizmusait.

Fentiek folytatásaként *A képesség szerinti osztályba sorolás és a roma gyermekek oktatási szegregációjának összefüggéseiről, valamint az oktatási inklúzió szükségességéről szóló 3/2023. számú állásfoglalásomban* arra hívtam fel nyomatékosan a figyelmet, hogy a szegregációval szemben az inkluzív nevelés lehet az a leginkább elfogadott pedagógiai irány, amely sikeresen veheti fel a küzdelmet az oktatásban megnyilvánuló kirekesztő mechanizmusokkal szemben. Az inkluzív nevelés számos jó gyakorlata ismert ma már hazánkban is, és a társadalmi igazságosság jegyében az egyenlőség és az elfogadás értékeihez kapcsolódva nemzetközileg elfogadott alapelvvé vált.

2024 januárjában adtam ki *Az óvodai költségtérítéssel foglalkozások, valamint az iskolai tagozatok szegregációs kockázatairól szóló 1/2024. számú állásfoglalásomat*, amelyben arra hívom fel a figyelmet, hogy a költségtérítéssel alapon megszervezett óvodai külön foglalkozások, valamint az iskolai tagozatok – még akkor is, ha azokért nem kell fizetni – bizonyos esetekben a roma, illetve hátrányos helyzetű gyermekek elkülönítését, koncentrációját eredményezhetik egy-egy óvodai csoportban, illetve osztályban.

2024 decemberében készült el az *Óvodai felvételi gyakorlat eseti és általános szegregációs hatásairól és a nemzetiségi óvodai nevelési programok tartalmáról szóló 3/2024. számú elvi állásfoglalásom*, amelyben részletesen foglalkozom azzal is, hogy a köznevelési intézményekben zajló roma nemzetiségi programok egyes esetekben miként eredményezhetik a roma közösség tagjaival szemben kialakult sztereotípiák felerősödését.

A roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban kiadott valamennyi fent említett dokumentumban hivatkozom arra, hogy közismert és az oktatási szakértők által részleteiben is kutatott tény, hogy Magyarországon az oktatási szegregáció a halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósított **leggyakoribb diszkriminációs mechanizmus**. Azok a gyermekek, akik szegregált iskolába kényszerülnek, gyakorlatilag egész későbbi életpályájukat kedvezőtlen irányba befolyásoló helyzetbe kerülnek. A szegregált oktatásból egyenes út vezet az aluliskolázottság, a munkanélküliség és a teljes depriváció felé. A roma gyermekek iskolai szegregációjának problémája **évtizedek óta megoldatlan és folyamatosan súlyosbodó visszasság** hazánkban, annak ellenére, hogy a szakemberek folyamatosan jelezték és jelzik annak káros voltát és veszélyeit.

² Az érintett szakmai dokumentumok hozzáférhetőek: <https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/jelentesek-es-allasfoglalasok>

A szegregáció mellett, hogy rontja a kiteljesedett élethez való esélyeket, legtöbb esetben együtt jár a **kisebbségi és megfélemlítés** érzésével is, amely egy életen át elkísérheti a szegregáltan nevelt-oktatott gyermeket.

Számos szociológus, oktatáskutató hívta fel már a figyelmet arra is, hogy hazánkban a nevelési-oktatási rendszernek a **társadalmi egyenlőtlenségeket konzerváló szerepe** rendkívül erős, amely sokszor nem csak kiegyenlíteni nem képes a hozott hátrányokat, hanem **fel is erősíti azokat** az intézményrendszerbe belépő gyermekek életében. A jelenség szorosan összefügg a szabad intézményválasztás kérdésével is, amelynek mentén azon szülők, akik megfelelő anyagi lehetőségekkel rendelkeznek, és kellően mobilisak, a roma nemzetiségű gyermekekkel történő együtt tanulás helyett „kimenekítik” a gyermekeiket a jobb adottságú, számukra „megfelelőbb összetételű” – nem egyszer egyházi vagy alapítványi fenntartású – intézményekbe. **Ez a tendencia most már számos településen elérte az óvodák szintjét is**, aminek következtében **a társadalmi olló már hároméves gyermekek esetében kinyílik.**

Azon településeken, ahol a szülőknek nincs hova átvinniük gyermeküket, az intézményeken belül indulnak el a szelekciós mechanizmusok külön óvodai csoportok, majd hatéves kortól iskolai osztályok létrehozásával.³

Bár hazánkban az Alaptörvény szerint **minden gyermeket megillet az ingyenes óvodai neveléshez és 16 éves korig az ingyenes oktatáshoz való jog**, megkerülhetetlen tény ugyanakkor, hogy a gyermek családi háttere, társadalmi helyzete és roma nemzetiséghez való tartozása – ritka kivételektől eltekintve – alapjaiban meghatározza a köznevelés rendszerén belüli pályafutását, egyben jövőbeni boldogulásának esélyeit. Mindezen körülmények kiegyenlítése szempontjából kulcsfontosságú szerepe van annak, hogy a gyermek számára elérhető óvoda és iskola milyen mértékben képes enyhíteni a hozott hátrányokon.

1.3. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- Az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz (...).”]
- Az egyenlő bánásmóddhoz és az esélyegyenlőség biztosításához kapcsolódó jogok [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés: „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdés: „Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.”]
- A nemzetiségek a magyar politikai közösségen belül, állami védelmet és támogatást élvező kulturális és politikai közösségek [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés első mondat: „A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.”]

³ Ahogy azt már egy évtizede is hivatali elődöm megállapította, az ombudsmani hivatal működése során kivizsgált szegregációs ügyek között egyetlen olyan sem található, amelyben az intézmény, illetve a fenntartó ne hivatkozott volna szülői elvárássra. Lásd: Hajas Barnabás – Szabó Máté (szerk.): Pajzsuk a törvény, Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben. AJBH, Budapest, 2013. 113. o

- Gyermeknek védelemhez való joga [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés: „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, lelki, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”]
- Az oktatáshoz való jog [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései: „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes, mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”]
- A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „Magyarország független demokratikus jogállam.”]

1.4. Az alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. CXI. törvény (Ajbt.);
- A nemzetiségek jogáról szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njtv.);
- Az egyenlő bánásmód követelményéről és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.);
- Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.);
- A helyi személyszállítás biztosításának kérdéséről, a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény (Személyszállítási tv.);
- Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.);
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (EMMI rendelet);

1.5. Érintett szervek

- Belügyminisztérium, Társadalmi Esélyekért és Roma Kapcsolatokért Felelős Államtitkár
- Belügyminisztérium, Köznevelési Államtitkár
- Építési és Közlekedési Minisztérium, Közlekedésért Felelős Államtitkár
- Klebelsberg Központ
- Tiszavasvári Város polgármestere
- Tiszavasvári Város Önkormányzata
- Nyíregyházi Tankerületi Központ
- Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzata

II. Tényállás

2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése

Bevezetőmben utaltam már arra, hogy 2023 márciusában panasszal fordult az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához egy Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei, roma és hátrányos helyzetű emberek érdekvédelmével foglalkozó egyesület (a továbbiakban: Egyesület) és egy nemzetközi roma jogvédő szervezet a Tiszavasvári bűdi városrészében élő iskoláskorú gyermekek iskolába járásához szükséges autóbusszközlekedés teljes hiánya miatt.

A beadványozók részletesen ismertették, hogyan került sor a bűdi telep szélén található Vasvári Pál tagintézmény bezárására, és az ott élő roma gyermekek Kabay Iskolába történő beintegrálására.

2010-ben, még az önkormányzati iskolafenntartás időszakában, az akkor még önálló antidiszkriminációs szervként működő **Egyenlő Bánásmód Hatóság** (a továbbiakban: EBH) az EBH/461/1/2010. sz. határozatával megállapította, hogy **Tiszavasvári Város Önkormányzata**, mint fenntartó és a **Tiszavasvári Általános Iskola megsértették az egyenlő bánásmód követelményét** azzal, hogy roma származásuk alapján **jogellenesen elkülönítették a tanulókat**.

Az EBH elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, egyúttal kötelezte az eljárást alá vontakat arra, hogy hat hónapon belül készítsenek esélyegyenlőségi intézkedési tervet a roma tanulók egyenlő bánásmódhoz fűződő jogának helyreállítása érdekében. **2017-ig a határozatban foglaltak végrehajtására azonban nem került sor.**

Időközben önkormányzati fenntartásból tankerületi központi fenntartásba került az intézmény, így 2017. május 4-én kelt végzésében a Tankerületi Központot kötelezte az EBH arra, hogy a bűdi városrészben lévő Vasvári Pál tagintézmény **szegregált oktatását haladéktalanul szüntesse meg**, és arról az EBH-t a 2017/18-as tanév kezdetéig írásban tájékoztassa. Ennek következtében a 2017/18-as tanévben a Vasvári Pál tagintézményben már nem indult oktatás az elsősöknek, az itt élő, iskolát kezdő gyerekek már valamennyien a városközpontban található Kabay Iskolában kezdték meg tanulmányaikat. A Vasvári Pál tagintézményben csak a felső tagozatra járó tanulók maradhattak, tanulmányaik befejezéséig.

A beadvány szerint 2013-tól az akkori iskolafenntartó Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) szerződés alapján **iskolabusz járatot működtetett** a Kabay Iskola és a bűdi városrész között, bérletes rendszerben. 2017-ben a Tankerületi Központ új vezetésének köszönhetően ugyanezt a járatot már térítésmentesen vehették igénybe a tanulók.

2022-ben a Vasvári Pál tagintézmény végleges bezárásával egyidejűleg a helyzet drasztikusan megváltozott: az iskolafenntartó Tankerületi Központ **megszüntette a buszjáratot, és mivel a településen jelenleg a tömegközlekedés nincs biztosítva**, így az iskola megközelítésének gondjával a bűdi városrészben élők magukra maradtak.

A panaszbeadvány szerint az iskolabusz megszűnése óta **a bűdi városrészben élő gyermekek** – a jelen elvi állásfoglalás elkészültének ideje alatt is – **gyalog és kerékpárral teszik meg a lakóhelyük és az iskola közötti távolságot**, amely a beadványozók szerint közel **három (oda-vissza hat) kilométer**.

A probléma nem csak a nagyobb gyermekeket érinti, de hat-hétéves gyermekek is gyalogolni kényszerülnek minden évszakban és időjárási körülmény között, ami sok esetben az egészségüket és biztonságukat, valamint az **egyenlő esélyű oktatáshoz fűződő hozzáférésüket is veszélyezteti**. A gyermekeket kísérő szülők, elsősorban a nők, napi kétszer teszik meg ezt a távolságot oda-vissza, sokszor kisebb testvérekkel, babakocsival. Az érintett felnőtteket a probléma abban is akadályozza, hogy megfelelő munkát találjanak, a reggelük és délutánjuk ugyanis a gyermekek aránytalanul hosszú időt igénybe vevő kíséretéséről szól.

A beadványozók tájékoztatása szerint a probléma már olyan súlyossá vált, hogy szülők egy csoportja 2024 januárjában **demonstrációt⁴** tartott a településen. A szülőket képviselő egyik helyi lakost ekkor arról tájékoztatták, hogy a településen **helyi járat egyáltalán nincsen**, és a probléma hasonlóan érinti a Gyári lakótelepen és a Városmajorban élő gyermekeket is, akik **szintén kilométereket gyalognak mindennap az iskolába**, majd onnan haza. A beadványozók szerint az **Önkormányzat** ekkor úgy nyilatkozott, hogy **az iskolabusz megszervezése a fenntartó Tankerületi Központ feladata lenne**. 2024 januárjában ugyanakkor arról is tájékoztatták az érintetteket, hogy Tiszavasvári Város Önkormányzata **2024. február 15-én tárgyalja az ügyet**, és a költségvetéstől függően dönt egy autóbusz beszerzéséről. A beadványból nem derült ki, hogy erre sor került-e.

A panaszosok felhívták a figyelmet arra is, hogy az ITS szerint **a bűdi városrész szegregátum**, ahol zömében roma nemzetiséghez tartozó lakosok élnek, akik halmozottan hátrányos helyzetűek, alacsonyan iskolázottak, rossz lakhatási, gazdasági és szociális körülmények között élnek.

A telepen és a telepet megközelítő úton súlyos problémát jelentenek a **kóbor kutyák és a megfelelő közvilágítás hiánya**, emiatt a téli sötétben a kora reggel iskolába induló, majd onnan – szintén sokszor sötétben - haza **gyalogoló gyerekek fokozott veszélyeknek vannak kitéve**.

A beadványozók megjegyezték azt is, hogy a városi tömegközlekedés teljes hiánya további hátrányokkal is sújtja a bűdi városrészben élőket: sokan amiatt **nem tudnak részt venni a közfoglalkoztatási programokban**, mert nincs közlekedési eszköz, amivel bejuthatnának a városba.

Az érintettek utaltak arra is, hogy **a bűdi városrészben élő gyermekek** a város kedvezőbb helyzetű részein élő, magasabb státuszú családok gyermekeihez képest hátrányt szenvednek azáltal, hogy **sokkal nagyobb nehézségek árán** tudják csak megközelíteni az iskolát és **igénybe venni az integrált oktatást**.

A beadványozók tájékoztattak arról is, hogy 2024. január 24-én, **közérdekű adatigénylés** keretében megkeresték a **Tankerületi Központot**, és afelől érdeklődtek, hogy mely szervnek a feladata lenne a bűdi gyermekek iskolába járásához szükséges buszközlekedés megszervezése. Megkeresésükre azt a tájékoztatást adta a Tankerületi Központ, hogy jogi álláspontjuk szerint **a helyi közlekedés megszervezése a települési önkormányzat feladata**, ők fenntartóként **iskolabuszt kizárólag a település határán kívül élő gyermekek szállítása** tekintetében kötelesek működtetni.

⁴ A helyi tv-csatorna híradása a demonstrációról: <https://www.youtube.com/watch?v=mKIIKC9mzZA>

Ezzel párhuzamosan, szintén 2024 januárjában **ugyanazon tartalommal** az Egyesület **megkereste a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságát** is. A megkeresésre – amelyben szintén közérdekű adatigénylésre hivatkozott a szervezet – kizárólag a **Belügyminisztérium Jogtanácsosi és Adatvédelmi Főosztálya válaszolt egy formális elutasító levéllel**, amely mindössze annyit tartalmazott, hogy a szervezet adatigénye nem az Infotv. 3. § (5) bekezdésében meghatározott közérdekű adatra vonatkozik. A kérelem tartalmára, azaz az iskolabusz hiányának problémájára nem tért ki, és **arra a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága, amely az eredeti megkeresés címzettje volt, sem adott választ.**

A beadványozók 2024. június 9-én kiegészítették korábbi panaszukat azzal, hogy a település akkori polgármestere 2024. június 6-án a Facebook közösségi felületen arról tájékoztatta a lakosságot, hogy a szegregáció miatt korábban bezárt Vasvári Pál tagintézmény önkormányzati tulajdonban lévő épületét **a képviselő-testület használatba átadta az Esélytér Intézményfenntartónak**, amely ott 2024 szeptemberétől **alsó tagozatos iskolát tervez indítani.** Ekkor a polgármester arról is tájékoztatta a közvéleményt, hogy attól függően döntenek majd az iskolabusz kérdéséről, hogy hány büdi gyerek választja a Vasvári Pál utcai iskolát a telep szélén, és hányan kívánnak a Kabay Iskolában maradni. A polgármester ekkor azt is mondta, hogy az autóbusz megvásárlásához egyébként a képviselő-testület hozzájárult.⁵

A beadványozók álláspontja szerint Tiszavasvári Város Önkormányzata és a Nyíregyházi Tankerületi Központ mulasztása a büdi városrészben élő gyermekek alapvető jogait sérti azzal, hogy **nem biztosítják az iskolába járáshoz szükséges alapvető feltételeket.**

2.2. Az ügyben kezdeményezett biztoshelyettesi megkeresések

Az ügy tényállásának felvázolása és a megállapítások kialakítása során kiemelten fontos szerepet kap az egyes intézményeket érintő folyamatok bemutatása, így az érintettek széles körének megszólítását tartottam szükségesnek.

A panaszbeadvány nyomán mindenekelőtt **megkerestem Tiszavasvári Város polgármesterét**, akitől átfogó tájékoztatást kértem az ügy konkrét körülményeiről, valamint arról, hogy mi jellemzi a büdi városrész lakossági összetételét, milyen a városrész közvilágítása, az utak állapota, közbiztonsága, megítélése szerint milyen távolságra van a teleptől a városközpont, illetve az ott található Kabay Iskola. Rákérdeztem arra is, hogy a települési önkormányzat milyen intézkedéseket tett eddig, illetve tervez a közlekedési helyzet megoldása érdekében. Érdeklődtem afelől is, hogy ismert-e az Önkormányzat előtt az Esélytér Intézményfenntartó iskolanyitással kapcsolatos terve, és arról, hogy ha újonnan kinyit a Vasvári Pál utcai iskola, az hogyan fog illeszkedni a város deszegregációs terveihez. Ezzel párhuzamosan, hasonló kérdéseket feltéve tájékoztatást kértem a **Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat** elnökétől is.

⁵ https://www.facebook.com/zoltan.szoke.336/videos/890698789529069/?vh=e&extid=MSG-UNK-UNK-UNK-FBL_GK0T-GK1C

Megkerestem a **Nyíregyházi Tankerületi Központot**, amelynek vezetőjétől tájékoztatást kértem a konkrét ügyre vonatkozóan, ezen belül is arról, hogy a 2022-ig működő iskolabusz miért került megszüntetésre, és a megszüntetését megelőzően végzett-e felmérést az iskolafenntartó arra vonatkozóan, hogy hány gyermeket fog érinteni az intézkedés, és hogyan fog hatni ez a gyermekek iskolába járására, illetve ezzel összefüggésben az iskolai teljesítményére.

A fentiekén túl megkerestem a **Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságát**, és tájékoztatást kértem arra vonatkozóan, volt-e tudomásuk arról, hogy Tiszavasváriban a 2022/23 és 2023/24-es tanévben a gyermekek nagyobb létszámú csoportja napi szinten oda-vissza hat-hét kilométert gyalogolt az iskolába. Rákérdeztem arra is, hogy érkezett-e ezzel kapcsolatban megkeresés, ha igen, kitől/kiktől, és erre figyelemmel milyen intézkedéseket kezdeményeztek. Ezzel kapcsolatosan rákérdeztem arra is, **mi volt az oka annak**, hogy a beadványozó szervezetnek **az iskolabusz hiányával kapcsolatos**, 2024. január 24-én kelt **levelére kizárólag a Belügyminisztérium Jogtanácsosi és Adatvédelmi Főosztálya reagált, egy formai elutasító levéllel**. Információt kértem arra vonatkozóan is, hogy a beadvány tartalmát illetően történt-e egyeztetés a Főosztály és az Köznevelési Államtitkárság között, illetve ez alapján indult-e bármilyen vizsgálat az Köznevelési Államtitkárság részéről a felmerült probléma érdemi áttekintése és megoldása érdekében, ha igen, az hol tart a megkeresésem időszakában. Rákérdeztem arra is, hogy a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságának szakmai álláspontja szerint a kialakult helyzetben **mely szervnek lett volna, illetve lenne a feladata az iskolabusz járat kialakítása**, üzemeltetése, van-e azzal kapcsolatosan kialakult irányadó gyakorlat, protokoll hazánkban, mi a teendő abban az esetben, ha egy adott településen nincs tömegközlekedés, de a beiskolázási körzeten belül akár több kilométert is gyalogolnia kell a tanulóknak az iskolába jutáshoz. Szakmai véleményt kértem arról is, hogy **mi az a legnagyobb távolság**, melynek megtétele gyalogosan még **elvárható egy hat és hét éves korú gyermektől**. Rákérdeztem arra is, hogy a beiskolázási körzetek kialakításakor a lakóhely és az iskola közötti távolság, illetve a megközelíthetőséggel kapcsolatos helyi közlekedési lehetőségek szempontjai megjelentek/megjelennek-e, ha igen, milyen formában. Az adott ügyre visszatérve kértem a Köznevelési Államtitkárságot, alakítsa ki az álláspontját azzal kapcsolatosan, hogy **milyen konkrét megoldási lehetőségeket lát** Tiszavasváriban a gyermekszállítással összefüggő problémák megnyugtató rendezésére, milyen intézkedéseket kíván tenni az érintett gyermekek egyenlő esélyű oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése érdekében. Megkeresésemben tájékoztatást kértem az Esélytér Intézményfenntartó által megnyitni tervezett iskola megindításának körülményeiről is.

A konkrét ügyön túl tájékoztatást kértem végezetül arról is, hogy rendelkezik-e a Köznevelési Államtitkárság bármiféle kimutatással arról, hogy megkeresésem időszakában **hány településen (illetve iskolát érintően) működik iskolabusz járat az országban**, milyen arányban működteti ezeket a járatokat az iskolafenntartó, illetve a települési önkormányzat. Információt kértem arra vonatkozóan is, hogy hány olyan iskola van még az országban, ahol a gyermekek iskolába jutásához **sem helyi járat, sem iskolabusz nem áll rendelkezésre**, és személygépkocsi hiányában csak gyalogosan közelíthető meg az iskola, a lakóhely, illetve az intézmény közötti távolság azonban meghaladja az egy kilométert. Ehhez kapcsolódóan megkérdeztem, hogy van-e felmérésük arra vonatkozóan, hány iskolabusz beszerzésére lenne még szükség az országban, van-e ennek megoldására elképzelésük, konkrét javaslatuk.

A Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságán túl megkerestem a **Belügyminisztérium Jogi és Koordinációs Helyettes Államtitkárságát** is azzal kapcsolatosan, hogy az Egyesületnek a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságára címzett, adatigénylés tárgyú, valójában az iskolabusz-közlekedés megszervezésének kötelezettségével kapcsolatos megkeresésére kizárólag a Helyettes Államtitkárság **Jogtanácsosi és Adatvédelmi Főosztálya** válaszolt egy rövid, formális elutasítás formájában. Rákérdeztem, hogy amennyiben az adatigénylés nem volt egyértelmű, **miért nem hívták fel az adatigénylőt hiánypótlásra, az igénye pontosítására.** Tájékoztatást kértem azzal kapcsolatosan is, hogy a Köznevelési Államtitkárság, illetve a Főosztály között sor került-e a kérelem tartalmát, illetve az ügy érdemi részét is figyelembe véve **egyeztetésre**, ha igen, milyen tartalommal. Továbbá arról, felmerült-e annak lehetősége, a megfelelő szervezeti egységhez történő áttétellel, hogy a gyermeki jogokat érintő panasszal a Belügyminisztérium a felvetett problémákra érdemben is reagálva foglalkozzon.

Megkerestem a fentiekén túl az **Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárságát** is, és tájékoztatást kértem arról, hogy van-e tudomásuk a tiszavasvári buszközlekedés hiányából előállt problémákról, érkezett-e ezzel kapcsolatosan megkeresés akár a köznevelési intézmény vagy annak fenntartója, akár az érintett szülők vagy a települési önkormányzat részéről. **Szakmai álláspont kialakítására** kértem fel továbbá a Közlekedésért Felelős Államtitkárságot azzal kapcsolatosan, hogy a kialakult helyzetben kinek lenne feladata az iskola és a bűdi telep között közlekedő autóbuszjárat, illetve iskolabusz járat kialakítása, üzemeltetése. A Közlekedésért Felelős Államtitkárság véleményét kértem azzal kapcsolatosan is, hogy amennyiben sem a települési önkormányzatnak, sem az iskolafenntartónak nincs lehetősége és forrása autóbuszjárat kialakítására és fenntartására, **az érintettek kihez fordulhatnak segítségért**, milyen támogatást, vagy pályázati forrást igényelhetnek a probléma megoldása érdekében, hogy a 2024/25-ös tanévben már ne kelljen egy gyermeknek sem naponta hosszan gyalogolnia az iskola és lakóhelye között.

Fentiek mellett végezetül megkerestem az **Esélytér Intézményfenntartót** is azzal kapcsolatosan, hogy adjon számomra részletes tájékoztatást arról, **milyen feltételekkel tervezte megnyitni a 2024/25-ös tanévben a korábban szegregáció miatt bezárt iskolát a bűdi telep szélén.**

2.3. A megkeresett szervek válaszai

2.3.1. Tiszavasvári Város Polgármesterének válasza

Vizsgálatom még zajlott, amikor 2024. október 1-jén változás történt Tiszavasváriban a polgármester személyében. Jelen állásfoglalásomban a polgármester személyében elsősorban a korábbi városvezetőt értem, ezért a későbbiek folyamán külön jelezni fogom, amikor már az új polgármesterről, illetve annak intézkedéseiről lesz szó.

Tiszavasvári Város Polgármesterének (Polgármester) válasza szerint **2013. június 30-ig működött menetrendszerű buszjárat a településen.** Az Önkormányzat 2007. október 1. és 2012. szeptember 30. közötti időszakra kötött közszolgáltatási szerződést Tiszavasvári területén autóbusszal végzett közúti személyszállítás ellátására, amelynek elsődleges célja a helyi menetrendszerű személyszállítási feladat megoldása volt.

Az Önkormányzat a határozott idő lejártá előtt két alkalommal is meghosszabbította a közszolgáltatási szerződést. Első alkalommal 2012. december 31. napjáig, második alkalommal 2013. június 30. napjáig. Ezzel kapcsolatban a Polgármester hivatkozott a köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati fenntartású intézmények állami fenntartásba vételéről szóló 2012. évi CLXXXVIII. törvény 23. §-ára, mely szerint „a 2012/2013. tanévben a Központ⁶ a kötelező felvételt biztosító iskolába történő utazásról a tanuló lakóhelye szerinti illetékes települési önkormányzattal kötött megállapodás útján gondoskodik. A Központot terhelik az utaztatásra szolgáló jármű használatának a tanulók utaztatásával összefüggésben felmerülő költségei. Amennyiben az önkormányzati fenntartó a tulajdonában álló szállító járműről maga gondoskodik, annak használatát a 2012/2013. tanév végéig biztosítja”. A Polgármester hivatkozott levelében arra is, hogy a törvény akkori 24. § (9) bekezdése⁷ szerint „a kötelező felvételt biztosító iskolába való utazásról a fenntartó gondoskodik”, illetve arra, hogy a fenntartó 2013. január 1. napjától a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ volt, jogutódja pedig a Nyíregyházi Tankerületi Központ lett.

A válaszevél szerint a bűdi városrésze⁸ és az iskola között körülbelül **2,36 km a távolság**,⁹ ám arról, hogy ezt az utat **egy általános iskolás korú gyermek mennyi idő alatt teszi meg**, arról a Polgármester nem nyilatkozott, ugyanis tájékoztatása szerint **nem rendelkezett erre vonatkozó tapasztalattal**.

Az infrastruktúrával kapcsolatos kérdéseimre azt a választ kaptam, hogy a bűdi településrésze és az iskola között **jellemzően van járda**, illetve **gyalogos közlekedésre is alkalmas útszakasz**. A **közvilágítást** az elmúlt években **korszerűsítették** a városban és új helyszínekre is kerültek lámpák. Ami a **kóbor ebeket** illeti, azzal kapcsolatban a polgármester úgy nyilatkozott, hogy az elsősorban a nem megfelelő ebtartói magatartásra vezethető vissza, de ebben az irányban is pozitív elmozdulást tapasztalt az utóbbi években.

A tájékoztatás szerint a bűdi városrészben **2.760 fő** él, amelyből a 16 éven aluli iskolás és óvoda korú **gyermekek száma 505 fő**. **Közfoglalkoztatási program keretében** – ebből a városrészből – **53 fő** dolgozott a választadás időpontjában. Az idős személyek számáról az Önkormányzat nem rendelkezett adatokkal, és arra sem kaptam választ, hogy a városközpontba buszközlekedés hiányában hogyan jutnak be az idős, illetve beteg emberek. Megjegyezte ugyanakkor a Polgármester, hogy hétköznapiokon 11 órán keresztül felszerelt mentőautó és szakképzett személyzet van a városban szükség esetére. A településen közvetlenül elérhető az egészségügyi alap- és szakellátás a város valamennyi lakosa számára.

⁶ Állami Intézményfenntartó Központ

⁷ A jogszabályhely 2012. december 9-től hatályon kívül van.

⁸ A Polgármester meghatározása szerint a Bűdi városrésze alatt a Tiszavasvári Keleti-főcsatorna – Polgári híd – Vasvári Pál u. – Egység utcától nyugatra, a város közigazgatási határa felé eső területet kell érteni.

⁹ Tiszavasvári, Vasvári Pál utca 87. sz. (szociális otthon) és Tiszavasvári, Ifjúság u. 8. (iskola) közötti távolságot alapul véve.

A Polgármester tájékoztatása szerint a **Gyári lakótelep és a Kabay Iskola között a távolság körülbelül 1,7 km,**¹⁰ míg a **Városmajor és a Kabay Iskola** közti távolság 2,4 km körül van.¹¹ Az adataik szerint a Városmajorban magasabb a roma lakosság aránya, azzal kapcsolatban azonban, hogy hány ott élő gyermeket érint a buszközlekedés hiánya, és **hogyan nyit gyalognak naponta az iskolába, nem volt információja az Önkormányzatnak.**

Azzal kapcsolatban, hogy érkezett-e bejelentés az Önkormányzathoz a buszközlekedés hiánya miatt, a Polgármester csak a **2024 januárjában tartott demonstrációt említette.**

A levélből kiderült az is, hogy **a képviselő-testület a témával kapcsolatos egyedi napirendi pontot nem tárgyalta,** 2024 februárjában azonban a költségvetési rendelet tárgyalásakor elhangzott, hogy egy használt autóbusz beszerzésére abban az esetben lesz lehetőség, amennyiben annak fenntartási feltételei adottak lesznek a jövőben.

A Polgármester tájékoztató arról is, hogy **több alkalommal is egyeztetett az iskolafenntartóval** személyesen és telefonon is, kérve, hogy az ingyenesen bevezetett iskolabusz szolgáltatást ne szüntessék meg, mert az Önkormányzatnak nem lesz lehetősége ingyenes járat bevezetésére.

A válaszlevél szerint az Önkormányzat 2022 őszén eredményes közbeszerzési eljárást folytatott le „*Használt busz beszerzése*” tárgyban egy darab használt jármű beszerzésére a „*Tiszavasvári komplex felzárkóztatási program*” elnevezésű BM/3017-13/2021. sz. Támogatói Okirat szerinti támogatásból. A Támogató Okirat a megjelölt célokra történő felhasználást engedélyezte, amely alapján a bűdi tanoda szolgáltatásait, programjait, valamint a biztos kezdet gyerekház szolgáltatásait igénybe vevők szállítása került jóváhagyásra. A Támogatói Okiratot az 1957/2020 (XII. 21.) Korm. határozat alapján adta ki a Belügyminisztérium 2021. november 15-én a Tiszavasvári komplex felzárkóztató program megvalósításához. **A teljes támogatás összege 554 millió forint** volt, amelyből az autóbusz vásárlására bruttó **35 millió forintot** különítettek el, ez tartalmazta már az egyéb felmerülő költségeket is. A Polgármester tájékoztatása szerint a Támogató engedélyével **a szabad kapacitás terhére az autóbusz igénybevételére az üzemeltetési szabályzatában foglaltak szerint bárkinek lehetősége volt.** Az autóbusz a válaszadás időpontjában a tájékoztatás szerint **üzemképes, használatra alkalmas állapotban volt,** és a bűdi tanoda, valamint a biztos kezdet gyerekház részére igény szerint rendelkezésre állt.

A Polgármester beszámolt arról is, hogy a támogató szolgálat, a tanyagondnoki szolgálat és az idősök speciális étkeztetési feladatainak ellátásához az adott intézmények rendelkeznek egy-egy **kisbusszal,** amelyeknek azonban szabad kapacitása már nincsen.

Az Esélytér Intézményfenntartóval kapcsolatosan a Polgármester úgy tájékoztatót, hogy a képviselő-testület a 173/2024. (V.30.) Kt. számú határozat 2. sz. melléklete szerinti tartalommal elfogadott használati szerződésben foglalt feltételek alapján **használatba adta az Esélytér Intézményfenntartónak a korábban bezárt iskolaépületet** 1-4. évfolyamon

¹⁰ Gyári lakótelep: Kinizsi u. – Gombás András u.-Nánási u. kereszteződése – Kabay János u. – Alkaloida Vegyészeti Gyár – szervíz út közé eső terület – Bocskai u. végén fekvő terület. A távolság megállapításához viszonyítási alapként a Kabay János u. 25. alatti könyvtár épület és az Iskola (Ifjúság u. 8.) közötti távolságot vette a Polgármester.

¹¹ Városmajor: Külső Szentmihályi városrész, Tiszalök – Debrecen vasútvonaltól keletre, a város közigazgatási határa felé eső terület. A távolság megállapításához a Széles u. 1. (Közösségi Ház) és az Iskola közti távolságot vette alapul a Polgármester.

indítandó általános iskolai nevelés-oktatás céljából. A Polgármester arról is tájékoztatott, hogy tudomása szerint az Esélytér Intézményfenntartó a **Magyar Pünkösdi Egyházhoz** kötődő szervezet, de arról, hogy a megnyitni tervezett iskolában a hitéleti tevékenység milyen formán fog megjelenni, nem volt információja, ahogyan arról sem, hogy a bűdi városrészben élő roma lakosság elsősorban milyen vallási felekezethez kötődik, és milyen arányban jellemző az aktív vallásgyakorlás közöttük.

A Polgármester levelét azzal zárta, hogy véleménye szerint abban az esetben, ha a szegregáció miatt korábban bezárt iskolaépületben, ugyanazon a telepi helyszínen újból iskola működne, az „*nem lenne ellentétes a település papíron rögzített deszegregációs törekvéseivel*”.

2.3.2. A Tankerületi Központ vezetőjének válasza

A Tankerületi Központ vezetője arról tájékoztatott, hogy 2016. szeptember 1. és 2017. június 15. között vállalkozói szerződés keretében **Józsefháza településrészről biztosították** a tanulók utaztatását Józsefháza – Búd – Ifjúság u. 8. közötti útvonalon, összesen 49 fő számára. 2017 szeptemberétől 2022 októberéig pedig a vagyonkezelésükben levő busszal utaztatták a gyereket mindaddig, amíg **a 30 éves busz balesetveszélyessé** nem vált.

A jármű javíthatatlan műszaki állapota miatt kezdeményezték a busz visszaadását Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzatának, erre 2023. augusztus 28-án került sor.

A válaszelevél szerint Józsefháza közigazgatásilag Tiszavasvárhoz tartozik, attól 7,8 km-re levő külterületi tanya. A Tankerületi Központ iskolabuszt kizárólag a bűdi városközpont és az iskola közötti útvonalon soha nem működtetett, mert **Búd a városon belül található, a település egyik szegregátuma, 2,3 kilométerre az iskolától.**

Korábban a Józsefházán lakó tanulók a bűdi városrész peremén található, azóta bezárt Vasvári Pál tagintézménybe jártak, illetve a Kabay Iskolába is, vegyesen. A bűdi tanulók közül azok, akik korábban is a Kabay Iskolába jártak, igénybe vehették annak idején az iskolabusz szolgáltatást.

Arra a kérdésemre, hogy végeztek-e előzetes hatástanulmányt arról, hogy az iskolabusz járat megszüntetése hány tanulót fog érinteni és hogyan, azt a választ kaptam, hogy ilyen felmérés nem készült, és a Tankerületi Központ álláspontja az, hogy jogszabályi kötelezettségüknek jelenleg eleget tesznek azzal, hogy **a józsefházi tanulókat a helyközi közlekedés árának megtérítésével támogatják.**

A Tankerületi Központ vezetője szerint egyébként annak vizsgálata, hogy Búdon van-e járda, megfelelő közvilágítás, illetve út, **nem tartozik a feladat- és hatáskörükbe.** Tekintettel arra is, hogy **jelenleg 270 tanuló lakik a bűdi városrészben, egy iskolabusszal nem is lenne megoldható,** hogy reggel nyolc órára mindenkit bejuttassanak az iskolába. Erre a városi tömegközlekedés lenne a megoldás.

A Tankerületi Központ vezetője hivatkozott levelében a **Mötv. 13. § (1) bekezdésére,** amely tételesen felsorolja a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó **helyi önkormányzati feladatokat.** Ennek 18. pontja a helyi tömegközlekedés biztosítása. Megjegyezte ugyanakkor azt is, **ha kapnának egy iskolabuszt,** törekednének **legalább az alsó tagozatosok elszállítására.**

Arra a kérdésemre, hogy kezdeményezett-e a Tankerületi Központ az iskolabusz megszüntetését követően bármilyen egyeztetést az érintett gyermekek helyzetének rendezése érdekében, azt a választ kaptam, hogy **2018. szeptember 5-én a Klebelsberg Központ adatszolgáltatást végzett a tanulói szállításokra vonatkozóan, amelynek során a Tankerületi Központ jelezte az iskolabuszra vonatkozó igényét.**

A válaszlevél megemlíti ugyanakkor azt is, hogy a Tankerületi Központ önállóan nem vásárolhat autóbust. Erre tekintettel **2023. június 5-én a Tankerületi Központ ismételten kezdeményezte az iskolabusz beszerzését a Klebelsberg Központnál.** 2024. február 12-én a Klebelsberg Központ Vagyongazdálkodási és Üzemeltetési Főosztály részére küldték meg újra az iskolabuszra vonatkozó igényüket. 2024. június 17-én a Klebelsberg Központ Projekt Főosztálytól az e-iskolabusz projektről kaptak tájékoztatást, amely szerint a tankerületek elektromos iskolabuszokat kapnak üzemeltetésre. A válaszlevél azonban arra nem tért ki, hogy volt-e konkrét dátum meghatározva ebben a tájékoztatásban arra vonatkozóan, hogy ezt az e-iskolabuszt mikortól vehetné igénybe a Tankerületi Központ, és ez milyen mértékben jelentene segítséget a bűdi városrészben élő tanulók szállításában.

A válaszlevél kitért arra is, hogy a Józsefházán lakó gyermekek a Volán helyközi járással járnak iskolába – ahogy erről a Köznevelési Államtitkár is beszámolt a levelében – a bérletet azonban, valamint egy felnőtt kísérőt az utazáshoz a Tankerületi Központ biztosítja számukra. Kiderült az is, hogy a Tankerületi Központ szintén megkereste már a szolgáltatót, amely úgy nyilatkozott, hogy **a buszforduló és a megállóhely hiánya miatt nem tudja lehetővé tenni a bűdi városrészben lakók számára a busz-szolgáltatást.**

Kérésemre megkaptam az iskolába járó tanulók számával kapcsolatos adatokat is. Ebből az derült ki, hogy az intézménybe összesen **711 gyermek jár, ebből 272 gyermek jár gyalog a bűdi városrészből, és 36 fő a Gyári lakótelepről,¹² 111 pedig a Városmajorból (Külső-Szentmihály lakótelep dél-keleti pereme)¹³ gyalogol nap mint nap.**

A Tankerületi Központ igazgatója szerint **a fenntartóhoz szülői panasz az iskolabusz hiánya miatt nem érkezett,** a szülők meg vannak elégedve az iskolában folyó oktatással.

Az iskolában egyébként **a tanítás reggel nyolc órakor kezdődik, de a gyerekeknek be kell érkezniük háromnegyed nyolcra.** Kérdésemre a Tankerületi Központ vezetője azt válaszolta, hogy a bűdi városrészből érkező gyerekek állapotát illetően – a hosszú reggeli gyaloglás miatt – nem érzékelnek semmi különbséget a többi gyermekhez képest. A reggeli késések a 2022/23-as tanévben az iskolabusz megszűnését követően fokozatosan, de **megszűntek.** Jelenleg elvétve fordul csak elő, hogy a gyerekek nem érkeznek be reggel pontosan az iskolába. A hiányzások száma nem mutat összefüggést a közlekedési körülményekkel szerinte. A pedagógusok az indokolt késéseket tolerálják. Van néhány tanuló ugyanakkor, akik nagy számú igazolatlan órával rendelkeznek.

¹² Tiszavasvári gyári lakótelepe a város északi részén helyezkedik el, közel a helyi ipari létesítményekhez. A városközponttól körülbelül 1-2 kilométerre található.

¹³ Tiszavasvári külső Szentmihályi városrésze a város déli részén helyezkedik el, és a városközponttól körülbelül 2-3 kilométerre található. Tiszavasvári Város Önkormányzata komplex integrációs programjának leírása szerint a Külső-Szentmihály városrész területén két szegregátum található: az egyikben 1497 fő él, szegregációs mutató 70,7%, a másikban 130 fő, szegregációs mutató 55,2%. Ezen kívül két szegregáció által veszélyeztetett terület is azonosítható itt a KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján: az egyikben 74 fő él, szegregációs mutató 37,5%, másikban 163 fő lakik.

Kérdésekre tájékoztatást kaptam arra vonatkozóan is, hogy az intézmény hogyan próbálja elősegíteni az ügyben érintett gyermekek beilleszkedését, **integrációját**. Az iskolába 1-8. osztályokban bevezetésre került a **Komplex Alapprogram**, amely esélyegyenlőséget szolgáló, inkluzív nevelést segítő program, és az úgynevezett a „Te órád” keretein belül valósul meg. A tematikus napközis foglalkozásokat szinte teljes mértékben felváltották a délutáni keretek között megvalósuló fejlesztő programok. Fenntartóként biztosítják a pedagógusok továbbképzését is, a párhuzamos osztályokba sorolás során igyekeznek figyelemmel lenni a kiegyenlített gyermekelosztásra, tekintetbe véve a hátrányos helyzetet is.

Kérdésekre, hogy tervezik-e újranyitni a Vasvári Pál tagintézményt, nemleges választ kaptam, és bár az Esélytér Intézményfenntartó iskolanyitási terveiről a Tankerületi Központ vezetője informálisan hallott, bővebb információval azonban nem rendelkezett. Véleménye azonban az volt, hogy ha a tagintézmény helyén újra iskola működne, **a szegregáció ismételt kialakulása nem lenne elkerülhető**, és egy városban belüli közlekedési probléma miatt generálnának az érintettek ismételt szegregációs problémát.

2.3.3. A Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárának válasza

A Köznevelési Államtitkár mindenekelőtt arról tájékoztatott válaszlevelében, hogy a helyi oktatásszervezés nem az Államtitkárság feladata, hanem az illetékes tankerületi központé. Mindazonáltal **a bűdi gyermekek iskolába járással kapcsolatos problémáiról** az Egyesület 2024. januári, közérdekű adatigénylés formájában beküldött megkeresését követően, illetve az egyik parlamenti párt országgyűlési képviselőjének „*Miért nem biztosít iskolabuszt a kormány a tiszavasvári gyerekeknek?*” címen 2024. február 1-jén benyújtott írásbeli kérdése¹⁴ nyomán **az Államtitkárság is értesült**. Szülőktől, a fenntartótól vagy az oktatási intézménytől megkeresést azonban nem kaptak e tárgyban.

Ami az Egyesület képviselőjének **2024 januári közérdekű adatigénylését** illeti, a Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 12/2022. (V. 28.) BM utasítás (BM SZMSZ) rendelkezéseinek megfelelően történt a válaszadás az Államtitkár szerint. A dokumentum alapján ugyanis a **közérdekű adatigénylésre vonatkozó megkeresésekre** a Belügyminisztérium Jogtanácsosi és Adatvédelmi Osztálya készíti el a választ. A válasszal kapcsolatosan az Államtitkár tájékoztatása szerint előzetesen megkeresik az illetékes szakmai területet, így ez esetben is **a tervezet az Államtitkárságon készült**. Ennek során az Államtitkárság a Klebelsberg Központ útján tájékoztatást kért a Tankerületi Központtól a településen fennálló helyzetről, valamint tájékoztatást kért a Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkárságától is a Tiszavasvári komplex felzárkózási program indításáról szóló 1957/2020. (XII. 21.) Korm. határozat alapján biztosított iskolabusz használatáról. Az Államtitkár megjegyezte azt is, hogy az Egyesület képviselője a Belügyminisztériumot kérdezte és attól kapott választ.

Az Államtitkár maga is részletesen ismertette levelében azt, hogy milyen körülmények között szűnt meg a bűdi telep mellett található Vasvári Pál tagintézmény, és hogyan integrálták az ott élő gyermekeket a város központjában található iskolába.

¹⁴ Az írásbeli kérdés elérhető: <https://www.parlament.hu/irom42/07002/07002.pdf>

A levélből kiderült az is, hogy a Tankerületi Központ az Nkt. 74. § (5) bekezdése szerint a településen kívül található kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásról, mint fenntartó gondoskodott és gondoskodik a válaszadás idején is. 2016. szeptember 1. és 2017. június 15. között vállalkozói szerződés keretében **valójában a Józsefháza településrésztől biztosították** a tanulók iskolába utaztatását, Józsefháza – Búd – Ifjúság u. 8. között szállítva a tanulókat. Józsefháza Tiszavasvárhoz tartozik közigazgatásilag, attól 7,8 km-re található külterületi tanya. Ezzel szemben Búd a városon belül található, ahhoz tartozik, 3,3 km-re helyezkedik el a Kabay Iskolától. A Józsefházán lakó tanulók egy része korábban a Vasvári Pál tagintézménybe járt, másik részük a Kabay Iskolába. Ugyanekkor azok a bűdi gyermekek, akik már ekkor a székhelyintézménybe jártak, igénybe vehették a valójában a józsefházi gyermekek számára biztosított iskolabuszt. Ez akkor összesen 49 gyermeket érintett. Az Államtitkár megjegyezte azt is, hogy **ekkor még volt városi tömegközlekedés** is a településen, amelyet az Aranyi Tours Kft. működtetett, **a költségeket pedig a települési önkormányzat állta.**

Az Államtitkár tájékoztató levele szerint 2022-ben már minden tanuló a székhelyintézménybe járt, a szegregáció a településen megszűnt. A 717 tanulóból mintegy 200 a bűdi városrészből jár be a válaszadás időpontjában és **már csak 28 fő a józsefházi bejáró.** Ez utóbbi létszámcsökkenés miatt **önálló buszjárat indítása már nem volt indokolt,** a Józsefházán lakó gyermekek a **Volánbusz helyközi járatával** járnak iskolába, a **bérletet** a tankerületi központ veszi számukra, és felnőtt kíséretet is biztosít a gyerekek utaztatásához. Arra az igényre, hogy a bűdi városrészben is legyen buszfordulós megállóhely, a Volánbusz úgy nyilatkozott, hogy sajnos nem áll módjukban ezt az útvonalat kialakítani, mert véleményük szerint **a megfelelő fordulóhely nem biztosított a településrészen,** így a bűdi városrészben élők nem tudják igénybe venni a helyközi járat autóbuszát.

Fentiekén túl az Államtitkár ismételten hivatkozott az **Nkt. 74. § (5) bekezdésére,** amely szerint **a fenntartó a településen kívül lakó tanulók utaztatásáról köteles gondoskodni.** Ez történhet iskolabusszal, iskolabusz-szolgáltatás vásárlásával vagy bérlet biztosításával. Az államtitkár álláspontja szerint a településen belül a **helyi tömegközlekedés** jelenthet megoldást, annak biztosítása azonban a Mötv. 13. § (1) bekezdés 18. pontja alapján a **települési önkormányzat feladata.** Jelen ügyben – az Államtitkár szerint – a tankerületi központ a jogszabályi kötelezettségének eleget tesz, a városon kívül lakó tanulók számára továbbra is biztosítja az utaztatást a helyközi közlekedés igénybevételére feljogosító bérlet megvásárlása, és felnőtt kísérő biztosítása útján, a helyi közlekedés megszervezése pedig az önkormányzat kötelező feladatai közé tartozik.

Az Államtitkár szerint korábban az Önkormányzat helyi tömegközlekedést működtetett, arról, hogy ez a szolgáltatás miért szűnt meg, nincs tudomása.

Az Államtitkár szerint azt, hogy **a bűdi gyermekek szállításának megszervezése az önkormányzat feladata lenne az is alátámasztja,** hogy az 1957/2020. (XII. 21.) Korm. határozat 1. sz. melléklete szerint **a település támogatást kapott iskolabusz vásárlására és a sofőr bérére is.** Ennek alátámasztására az Államtitkár levelében feltüntette a Korm. határozat 1. sz. mellékletében szereplő táblázatot. Fontos ugyanakkor kiemelni: ebben az olvasható, hogy az önkormányzat Józsefháza és Dankópuszta városrész fejlesztésére kapott támogatást többek között iskolabusz beszerzésére.

1. melléklet az 1957/2020. (XII. 21.) Korm. határozathoz
A Tiszavasvári komplex felzárkózási program keretében megvalósítandó célok

Sor-szám	Elvégzendő feladat (felújítás/beruházás, fenntartás)		
I.	Felzárkózási fejlesztések és szolgáltatások	1. Külső-Szentmihályi városrész fejlesztése	Fürdő (Közösségi ház felújítása)
			Tanoda és Biztos Kezdet Gyerekház épületének kivitelezése
			Tanoda működtetése (30 fővel)
			Biztos Kezdet Gyerekház működtetése
			Útépítés, közművesítés megvalósítása
			Tehetséggondozás és sporttevékenység
		2. Búdivárosrész fejlesztése	Pálya felújításának és fenntartásának költsége
			Tehetségprogram
			Önkormányzati tulajdonban lévő épületrész mellé a másik, magántulajdonban lévő épületrész megvásárlása esetén
			Épület másik részének vásárlása (opcionális)
			Megvásárolt rész esetén a felújítási költségtöbblet-igény (opcionális)
			Épületfelújítás
		3. Józsefháza, Dankópuszta városrész fejlesztése	Tanoda működtetése (30 fővel)
			Biztos Kezdet Gyerekház működtetése
			Iskolabusz vásárlása
			Iskolabusz fenntartási költsége (sofőr bérével)
II.	A program infrastrukturális fejlesztést szolgáló elemei	Gyepmesteri telep	
		Központi orvosi rendelő, járóbeteg-szakrendelő felújítása	
		Belvíz- és csapadékvíz-elvezetés	
		Közlekedésfejlesztési feladatok	

Kérdésemre az Államtitkár megosztotta velem azt is, hogy álláspontja szerint **nincs olyan előírás, amely meghatározná, hogy a tanuló lakóhelye és az iskola épülete között mekkora távolság esetén kötelező a tanulók szállítását megszervezni.** Véleménye szerint nem véletlen, hogy **a jogalkotó nem tette ezt állami feladattá,** erről ugyanis szerinte helyben, a helyi adottságok ismeretében hozható és hozandó döntés.

Az Államtitkár szerint az ügyben **a városon belüli tömegközlekedés elindítása jelentené a megoldást,** amelynek biztosítása azonban a települési önkormányzat kötelező feladata a Mötv. 13. § (1) bekezdés 18. pontja alapján.

Az Államtitkár hivatalos információval nem rendelkezett azzal kapcsolatban, hogy a korábban bezárt **Vasvári Pál utcai iskolaépületet az önkormányzat hogyan kívánja hasznosítani.** Az iskolabezárást követően a Tankerületi Központnak az ingatlan feletti

ingyenes vagyonkezelési joga megszűnt, így **az épület visszakerült a tulajdonos települési önkormányzathoz**, amellyel az ettől kezdve szabadon rendelkezhet.

Az Államtitkár megjegyezte továbbá, hogy az iskolaindításhoz szükséges engedély kiadásáról az intézmény székhelye szerinti illetékes köznevelési feladatot ellátó hatóság (kormányhivatal) dönt, tekintettel azonban arra, hogy az Egyesület képviselőjétől jelzést kaptak, levélben tájékoztatták a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Kormányhivatalt a Kabay Iskola Vasvári Pál tagintézménye megszüntetésének szegregációval összefüggő okairól. Levelükben kitértek a tanulók jogellenes elkülönítését megállapító korábbi döntések (Egyenlő Bánásmód Hatóság, Fővárosi Bíróság, Kúria döntései) ismertetésére is. Emellett felhívták a figyelmet azon jogszabályi rendelkezésekre, amelyek értelmében **nem igazolható, hogy vallási alapon¹⁵ kerüljön sor etnikailag elkülönített oktatásra**, az Ebktv. 28. § (2), (2a) és (2b) bekezdései, valamint az Nkt. 34/A §-a szerint.

Az Államtitkár – kérdésre válaszolva – arról is tájékoztatott, hogy az Államtitkárság **2022 júniusában készítettett egy kimutatást** a Klebelsberg Központtal a tankerületi központok által használt iskolabuszokról. A megküldött adatszolgáltatás szerint **53 tankerületi központ biztosította a tanulók utaztatását** a kötelező felvételt biztosító iskolákba különböző megoldásokkal: saját busszal, bérlet biztosítással, iskolabusz-bérléssel, vállalkozóval kötött szerződéssel, esetleg a települési önkormányzattal történő együttműködés útján. A 38 tankerületi központ összesen 156 darab saját tulajdonú iskolabuszsal rendelkezett. Az Államtitkár személyes véleményként megjegyezte azonban azt is, hogy **az iskolabusz nem minden esetben a megfelelő megoldás, hiszen szerinte Magyarországon alapvetően jó a tömegközlekedés.**

2.3.4. A Belügyminisztérium Jogi és Koordinációs Helyettes Államtitkárának válasza

A Helyettes Államtitkár arra a kérdésemre, hogy az Egyesület iskolabuszsal kapcsolatos megkeresésére, **miért kizárólag a Helyettes Államtitkárság reagált egy formális elutasító levéllel**, azt válaszolta, hogy az adatigénylő az adatigénylését konkrét törvényi jogszabályhelyre való hivatkozással terjesztette elő az alábbiak szerint: *„Adatigénylésünk az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII törvény 26-30. §-ain alapul. Az általunk kért adatok a felhívott törvény 3. § 5. pontja szerint közérdekű adatnak minősülnek. Ezzel kapcsolatban tájékoztatni szíveskedjen.”*¹⁶ A Belügyminisztériumba érkezett közérdekű adatigény koordinációja, a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egység kiadmányozása pedig a válaszlevél szerint a BM SZMSZ 2.1.2.4.6. m) pontjában foglaltak szerint a **Jogtanácsosi és Adatvédelmi Főosztály feladatkörébe tartozik.**

Arra a kérdésemre, hogy **amennyiben az adatigénylés nem volt egyértelmű**, miért nem szólították fel a Belügyminisztérium honlapján is megtalálható tájékoztatás¹⁷ szerinti formában **az igénylőt igénye pontosítására**, a Helyettes Államtitkár azt válaszolta, hogy az adatigénylő egyértelműen az Infotv. 3. § 5. pontjában foglalt közérdekű adat fogalmára

¹⁵ Mint később kiderült, az Esélytér Intézményfenntartó egy vallási alapon működő szervezet volt.

¹⁶ Idézet a válaszlevélből.

¹⁷ „Ha az adatigénylés nem egyértelmű, a Belügyminisztérium felhívja az igénylőt az igény pontosítására.”
<https://kormany.hu/belugyminiszterium/kozerdeku-adatok>

hivatkozott, valamint az adatigény megválaszolására vonatkozó 26-30. §-ban foglaltakra. Tekintettel arra, hogy **az iskolabusz városon belüli közlekedésének biztosítása nem a Belügyminisztérium feladat- és hatáskörébe tartozik**, ezért a Helyettes Államtitkár szerint **pontosításra nem volt szükség**.

A Helyettes Államtitkár levelében hivatkozott az Infotv. 3. § 5. pontjában foglaltakra, amely szerint **közérdekű adat** az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem tartozó, bármilyen formában vagy módon rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra vonatkozó adat.

A Helyettes Államtitkár szerint az adatigénylő Egyesületnek az adatigénylésben megfogalmazott tájékoztatás jellegű kérdései, illetve az abban igényelt adatok nem tartoznak az Infotv. 3. § 5. pontjában foglalt fogalommeghatározás alá, azaz nem irányulnak a Belügyminisztérium, mint közfeladatot ellátó szerv kezelésében levő és tevékenységére vonatkozó, vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkező adatra, azok **egyedi ügyben egyedi válaszokat igényelnek**.

Arra a kérdésemre, hogy az elutasító választ megelőzően a Köznevelési Államtitkárság, valamint a Főosztály között történt-e az ügy érdemi részét is figyelembe vevő szakmai egyeztetés, illetve felmerült-e, hogy a gyermeki jogokat is érintő panasszal a Belügyminisztérium érdemben is foglalkozik, a Helyettes Államtitkár azt válaszolta, hogy a választ minden esetben a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egység készíti elő, így jelen esetben a **Köznevelési Államtitkárságtól érkezett a választervezet**. A közérdekű adatigénylés elutasítására pedig a választervezet és az Infotv. idézett bekezdései alapján került sor.

2.3.5. Az Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárának válasza

A Közlekedési Államtitkár levelében arról tájékoztatott, hogy a helyközi autóbusz-közlekedés Tiszavasvári bűdi városrészét azért nem érinti, mert a közszolgáltatás keretében végzett autóbusz-közlekedéshez szükséges **infrastruktúra** (megálló, forduló) **nem áll rendelkezésre**. A városrészhez legközelebbi megálló (2-3 km) a 36 számú főút belterületi részén elhelyezkedő, Tiszavasvári Fazekas Mihály utca elnevezésű megállóhely, amelyet az 1370, 1426, 1427 és 3952 számú autóbuszvonalon közlekedő járatok érintenek.

A tájékoztatásukban azt is jelezték, hogy a városrész kiszolgálására vonatkozó **kérelem eddig sem az Önkormányzattól, sem a Tankerületi Központtól, sem pedig a lakosság részéről nem érkezett a tárcához vagy a szolgáltatóhoz**. Az évente rendszeresen, az önkormányzatok, illetve az oktatási intézmények fenntartói részvételével megtartott **menetrendi egyeztetéseken sem merült fel ilyen jellegű igény**, a tárcának a problémáról nem volt tudomása.

Arra a kérdésemre, hogy az Államtitkárságnak mi a szakmai álláspontja, **mely szervnek lenne feladata** a gyermekek iskolába szállításához szükséges buszközlekedés megszervezése, a következő választ kaptam. A Személyszállítási tv. 4. § (4) bekezdése szerint a települési önkormányzat, valamint az önkormányzatok társulásának **önként vállalt feladata lehet**, a Fővárosban a Fővárosi önkormányzat kötelező feladata:

a) a helyi személyszállítás fejlesztésére vonatkozó – az országos, regionális és az elővárosi közforgalmú személyszállítással, az épített és természeti környezet védelme érdekében összehangolt, a fejlett információs és kommunikációs technológiák alkalmazására alapozott – koncepciók jóváhagyása, valamint azok végrehajtásának megszervezése,

b) a gazdaság és a társadalom személyszállítási közszolgáltatások iránti igényének megállapítása, nyomon követése,

c) a közszolgáltatások megszervezésével kapcsolatos intézményi és szabályozási keretek kialakítása, a helyi személyszállítási közszolgáltatások megszervezése, a közlekedési szolgáltató kiválasztása, a helyi személyszállítási közszolgáltatások – a személyszállítási szerződések megkötésével történő – megrendelése,

d) a helyi közlekedés díjainak szerződés keretében történő megállapítása, a helyi személyszállítási közszolgáltatások bevételekkel nem fedezett indokolt költségeinek megtérítése, valamint a szolgáltatások teljesítésének ellenőrzése,

e) a település helyi közszolgáltatási személyszállítási szolgáltatásának ellátására vonatkozó menetrendi koncepciók kidolgozása.

Az Államtitkár hivatkozott továbbá az Nkt. 74. § (5) bekezdésében foglaltakra is, amely szerint „*a lakóhely, ennek hiányában a tartózkodási hely szerint illetékes települési önkormányzat megtéríti a kötelező felvételt biztosító óvodába való utazás költségeit, továbbá szükség esetén gondoskodik kísérő személyről a gyermek részére, ha az óvoda a településen kívül található, és az óvodába való utaztatást az önkormányzat nem biztosítja. A kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásról a fenntartó gondoskodik*”. Ezt az Államtitkárság a válaszelevele szerint akként értelmezte, hogy „*amennyiben a település középpontjában elhelyezkedő Kabay János Általános Iskola a kötelező felvételt biztosító iskola a büdi városrészben élő gyerekek számára, úgy az említett szolgáltatás megszervezése az illetékes tankerület feladata, a szükséges infrastruktúrát pedig az önkormányzatnak kell biztosítania*”.¹⁸

Arra a kérdésemre, hogy ha sem az iskolafenntartó, sem az önkormányzat nem rendelkezik forrással a buszközlekedés megszervezéséhez és üzemeltetéséhez, az érintettek kihez fordulhatnak segítségért, milyen támogatást vehetnek igénybe, azt a választ kaptam, hogy **a településen belül jelentkező igények kielégítésére szolgáló források felkutatása az önkormányzatok feladata**. Az Államtitkár levelét azzal zárta, hogy a tárca nyitott bármilyen szakmai egyeztetésre, amely segítséget nyújthat a probléma kezeléséhez.

2.3.6. A Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat válasza

A Nemzetiségi Önkormányzat elnökének (Elnök) válasza szerint a büdi városrész és az iskola közötti távolság kb. **3 km, amit gyalog 30-40 perc alatt lehet megtenni**.

¹⁸ Idézet a válaszeleveleiből.

A roma közösség létszáma Tiszavasváriban körülbelül 1500 fő, amiben a józsefházi szegregátum lakosai is benne vannak. A 16 éven aluli gyermeke becsült száma 3-400 fő körüli lehet.

Az Elnök tájékoztatása szerint a bűdi városrész és az iskola közötti útszakaszon **nem található mindenhol járda**, a közvilágítás elfogadható, bár van két útszakasz, ahol a villanyoszlopok olyan távol helyezkednek el egymástól, hogy **a közvilágítás gyakorlatilag nem érvényesül, sötét van**. A kóbor kutyák száma nagyon magas, és bár az önkormányzat igyekszik orvosolni a problémát, sok a felelőtlen gazda.

Kérdésemre, hogy milyen az idősek helyzete a telepen, azt a választ kaptam, hogy körülbelül 400 fő lehet a létszámuk, és önállóan nem tudnak bejutni a városközpontba, csak ha valamelyik családtag segít a szállításukban. Az Elnöknek nem volt információja arról, hogy az önkormányzat különösebben segítené a telepen élő idősebb roma lakosságot, legfeljebb a támogatószolgálat tesz erőfeszítéseket az idősek elérésében.

Ami a gyerekek iskolába járását illeti, **a nemzetiségi önkormányzat is kereste panaszával az illetékeseket**, a válaszlevél szerint több esetben kezdeményeztek egyeztetést az **Önkormányzatnál, a fenntartó Tankerületi Központnál és az egyik országgyűlési képviselőnél is**. Az Elnök szerint mindenhol elutasítással találkozott, illetve azzal, hogy egyik fél hárította a felelősséget a másikra.

Az Elnök tájékoztatott arról is, hogy az iskolabusz hiánya miatt **ők is támogatták**, hogy **a korábban szegregáció miatt bezárt iskolát újranyissák a telepen**, amelynek során a szülők ide vonatkozó kérését is figyelembe vették. Az Elnök véleménye szerint az iskola újranyitása a szülők és a gyermekek szempontjából is megoldás lenne arra, hogy ne kelljen nap mint nap kilométereket gyalogolni az itt élőknek hóban, fagyban, esőben.

Kérdésemre az Elnök úgy tájékoztatott, hogy a településen zajló **deszegregációs program** céljairól, végrehajtásáról, gyakorlati **megvalósulásáról semmilyen információval nem rendelkeznek**.

Az Elnök megosztotta velem azon véleményét is, hogy bár szociális szakemberként és roma emberként is **elutasítja a szegregációt**, álláspontja szerint ugyanakkor a település népesedési és mobilizációs folyamatainak tükrében **biztosra vehető, hogy öt éven belül már a központban lévő Kabay Iskola is jórészt szegregált intézménnyé fog válni**. Ezzel számolni lehet az alapján is, hogy **az óvodába járó gyermekek 70 százaléka már jelenleg is roma származású** a településen. Az Elnök szerint **a bezárt iskola bár szegregált volt, de jó minőségű oktatást nyújtott, és azon kevés roma diplomás, aki a településen nőtt fel, ebből az iskolából került ki**. Az iskola bezárása véleménye szerint nem szolgálta az itt élő emberek érdekeit. Jelenleg a gyermekek iskolába járása nap mint nap óriási problémát és küzdelmet jelent az itt élő családoknak, különösen a téli időszakban.

2.3.7. Az Esélytér Intézményfenntartó képviselőjének válasza

Az Esélytér Intézményfenntartó képviselője rövid levelében arról tájékoztatott, hogy mivel **működési engedélyt nem szereztek** a Vasvári Pál utcai épületet illetően, így fenntartásukban a 2024/25-ös tanévben **nem indul iskolai nevelés-oktatás** a bűdi városrészben.

2.3.8. A 2024 őszen megválasztott Polgármester válasza

Vizsgálatom még folyamatban volt, amikor a 2024. június 9-én lezajlott választások során **Tiszavasvári polgárai új Polgármestert választottak**. Tekintettel erre, valamint arra az értesülésre, hogy **2024 szeptemberében ismét buszközlekedés nélkül indult el az iskolaév a településen**, szükségessé vált megismernem az új Polgármester álláspontját is a panaszüggyel kapcsolatban.

A **2024 őszen számára elküldött megkeresésében** részletesen ismertettem a panaszbeadvány tartalmát, az ügyben addig beérkezett információkat, valamint hivatkoztam arra, hogy a korábbi Polgármester a nyár folyamán a Facebook közösségi felületen **az iskolabusz járat szeptemberi elindítására tett nyilvános ígéretet**.

Levelemben kértem, hogy az új Polgármester tájékoztasson az üggyel kapcsolatos álláspontjáról, és arról, hogy **a korábbi ígéretek ellenére miért nem indult buszjárat 2024 szeptemberében** a bűdi városrész és az iskola között. Rákérdeztem arra is, hogy amennyiben nem került sor újabb autóbusz beszerzésre, mi volt ennek az oka, és mi az akadálya annak, hogy – a támogató szerv hozzájárulását megkérve, a „Tiszavasvári komplex felzárkózási program” keretében beszerzett autóbuszt vegyék igénybe az iskolás gyermekek szállításához.

Tájékoztatást kértem az önkormányzat további elképzeléseivel kapcsolatban is, vagyis arról, hogy a problémát rövid úton hogyan lehetne megoldani, ehhez mely szervtől, milyen segítségre lenne szükségük, és városvezetőként milyen intézkedéseket kezdeményezett már ennek érdekében, illetve kíván megtenni a közeljövőben.

Részletes és pozitív hangvételű levelemre az új Polgármester egy rövid, pár soros levélben reagált, amely szerint Tiszavasvári Önkormányzata nem tett ígéretet az autóbusz szolgáltatás 2024 szeptemberi elindítására, újabb autóbusz beszerzésére nem került sor, és sem a személyszállítási szolgáltatás, sem az iskolabusz fenntartása **nem tartozik az Önkormányzat kötelező feladatai közé**. A Polgármester megemlítette még, hogy *„jelenleg busz igénybevételére vonatkozóan igényfelmérés azért van folyamatban, hogy ismertessük, a téma komplexitását, felmérve, hogy van-e egyáltalán kötelezettséggel érintett szerv vagy hatóság”*. Sajnos a levélből nem derült ki – többek között -, hogy mit jelent ez a bizonyos igényfelmérés, milyen körben végzik, és mit várnak ennek eredményétől.

Az új Polgármester megküldte számomra a Tiszavasvári komplex felzárkózás program keretében a Belügyminisztériummal kötött **támogatási szerződést**, amelyből az derült ki, hogy a település 554 millió forint összegű vissza nem térítendő támogatást kapott a program indításáról szóló 1957/2020. (XII. 21.) Korm. határozat alapján a Tiszavasvári Külső-Szentmihályi városrész, a Bűdi városrész, a Józsefháza és Dankópuszta városrész fejlesztése érdekében. A támogatási szerződés **a támogatási időszakot 2021. szeptember 1. és 2023. december 31. között állapította meg**. A szerződés szerint a település **Józsefháza és Dankópuszta település fejlesztése vonatkozásában kapott támogatást iskolabusz vásárlására és fenntartására, és nem a bűdi városrész tekintetében**.

Az új Polgármester megküldte a támogatási szerződés **2024 januárjában kelt módosításával kapcsolatos okiratot** is, amiből az derült ki, hogy az Önkormányzat képviseletében eljáró korábbi Polgármester 2023. február 19-én az időközben megvásárolt iskolabusz vonatkozásában kérte a busz bérbeadásának engedélyezését, 2023 májusában pedig

módosítási kérelem kiegészítést nyújtott be az iskolabusz kapacitására, CASCO biztosításra és a saját forrás biztosításával kapcsolatosan is. A Támogató helyt adva a módosítási kérelmeknek **a támogatási időszak utolsó napjaként 2024. december 31. napját** jelölte meg.

Sajnálatos módon arra továbbra sem kaptam választ, sem az új Polgármester meglehetősen szűkszavú levéléből, sem a becsatolt támogatási okiratokból, hogy **a támogatási időszakban beszerzett autóbusznak végül mi lett a sorsa, azt használták/használják-e, ha igen, kik és milyen célból, illetve miért nem volt, illetve nincs mód arra, hogy azzal a bűdi gyermekeket is szállítsák.**

III. A Tiszavasváriban élő roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósuló oktatási diszkrimináció történelmi gyökerei

Ahhoz, hogy a roma gyermekekkel Tiszavasváriban történt események a maguk mélységében megismerhetők és értelmezhetők legyenek, érdemes áttekinteni, hogy **a településen mikor, milyen formán indultak el azok az oktatás területén is markánsan tetten érhető kirekesztési mechanizmusok**, amelyek tovább gyűrűzve jelenleg is – még ha a megkülönböztetés formája és mélysége változott is – meghatározzák az érintettek mindennapjait.

A tiszavasvári helyzet tágabb települési kontextusát számos kutató feltárta és elemezte a 2000-es évek elején¹⁹, de emellett az oktatási szegregáció helyben megvalósult eseteiről annak idején és azóta is számos beszámoló született, az úgynevezett **„tiszavasvári különballagás”** ügyét, majd az azt követő jogi eljárásokat pedig széleskörű sajtónyilvánosság is kísérte. Tekintettel arra, hogy a települési önkormányzattal szemben annak idején diszkrimináció miatt **több jogi eljárás is indult**, az események az eljárások nyomán született hatósági és bírósági döntések alapján is jól rekonstruálhatók.

A két település, Búd és Szentmihály összeolvadásából közel 13 ezer lakosúvá váló Tiszavasvári társadalma máig **három részre válik**. A búdi végen laknak a romungró csoporthoz tartozó romák, a szentmihályi részen élnek telepi körülmények között az oláh cigány közösséghez tartozó lakosok, a város közepén pedig a rangosabb, gazdagabb polgárok, köztük a városvezetőkől és pedagógusokból álló kisebb létszámú értelmiség.²⁰ Ennek megfelelően a településen különböző fenntartásban, különböző néven, hol önállóan, hol egy intézményként egybevonat **három iskola működött: a Kabay János Általános Iskola, a Pethe Ferenc Általános Iskola, és a Vasvári Pál Általános Iskola**. A Kabay iskola volt a város közepén, ide jártak a jobban szituált, főként nem roma családok gyermekei, míg a másik két iskola kiszolgált a főként a két telepen élő roma családok gyermekeit.

1948-ban vonták össze, majd államosították a korábbi református, római katolikus és az izraelita iskolákat, valamint hét tanyai iskolát, amely ettől kezdve az **1.sz. Állami Általános Iskola** néven szerepelt a dokumentumokban. 1956 szeptemberében ebből az iskolából vált ki az akkori **Pethe Ferenc Általános Iskola, amely később a tiszavasvári roma gyermekek szegregációjának első színhelye lett**.

A rendelkezésre álló adatok szerint az 1950-es években a romák között még igen magas volt az iskolába nem járó gyerekek aránya, ezért az osztályokban csak néhány roma nemzetiségű gyermek tanult. Az óvodás-, és iskoláskorú gyerekek száma a 1980-as években nőtt meg a helyi intézményekben. A szentmihályi roma telep körzeti iskolájában, a Pethe Ferenc Általános Iskolában **ezt követően alakítottak ki szegregált, többségében roma**

¹⁹ Az ismert romakutató szociológus, Kemény István tanítványa, a 2020-ban elhunyt Lengyel Gabriella szociológus kutatásaiból ismerhetjük meg a témát legmélyebben. Ld.: Lengyel Gabriella (2003): Részletek Tiszavasvári cigányságának népességleírásából; Lengyel Gabriella (2004): Tiszavasvári cigány népessége, <https://kisebbssegkutato.tk.hun-ren.hu/uploads/files/archive/551.pdf>, Lengyel Gabriella (2013): A cigány-magyar együttélésről. Tiszavasvári jegyzetek

²⁰ Matkovich Ilona: Szegregál-e Tiszavasvári, Járdán innen és túl, Magyar Narancs, 2011., https://magyarnarancs.hu/belpol/szegregal-e_tiszavasvari_-_jardan_innen_es_tul-75720

nemzetiségű tanulókból álló osztályokat.²¹ A másik telep a bűdi városrészben ekkor még nem volt teljesen szegregált, így az ott működő tagiskolában, a Vasvári Pál Iskolában még együtt tanultak a roma és nem roma nemzetiségű gyermekek.

A szegregált oktatási formák kialakulása a településen sajátos társadalmi folyamatokkal is összefüggött. A Tiszavasváriban működő Alkaloida gyár virágzásával, a dolgozói létszám gyors emelkedésével a Pethe Ferenc Iskola tanulóin belül növekedett a magasan képzett, jómódú gyerekek aránya is, és ezzel párhuzamosan a roma szegregátumokból érkező roma gyermekek száma is megemelkedett az iskolában. **Amikor pedig a roma gyermekek aránya egy kritikus határon túllépett, az iskola különböző formában bevezette az elkülönítést.** A szegregációt pedagógiai érvekkel próbálták alátámasztani, a telepi alsós gyerekek számára **iskolaotthonos oktatást** vezettek be, míg a nagyobbak számára **ifjúsági osztályokat** indítottak.²²

Az Alkaloida gyárban dolgozó szülők részéről érkező nyomás hatására az első cigány osztály megszervezését követően **folyamatosan erősödött a szegregáció mértéke és formája a településen.**

A rendelkezésemre álló információk szerint a helyi többségi társadalom is támogatta a szegregációt az oktatás területén Tiszavasváriban: az 1990-es években **községi köznevelési központként építettek** a nem cigány gyerekek számára, az **iskola köré felhúzott palakerítés** pedig a szomszédok igényét elégítette ki, hogy ne zavarja őket a cigány gyerekek hangoskodása, de **ötletként felmerült az egyhetes bentlakásos óvodai- és iskolai képzés lehetősége is**, hogy a gyerekek minél kevesebb időt töltsenek a „*rájuk rossz hatást gyakorló*” családjukban, saját szocializációs közegükben.²³

A kialakult helyzetet tovább feszítette, hogy 1996-ban **bezárták a település kisegítő iskoláját**, ahová különösen sok szentmihályi roma gyerek járt. Közülük majdnem mindenkit az akkori Pethe Ferenc Iskolába irányítottak át, még tovább növelve az intézményen belüli roma gyerekek számát.²⁴

Az 1990-es évek közepének gazdasági megszorító intézkedései tovább nehezítették az intézményben folyó pedagógiai munkát, ennek hatására az önkormányzat például **megszüntette a pedagógiai asszisztensek alkalmazását**, valamint a felsős cigány osztályok tanulói számára létrehozott délutáni foglalkozásokat. Ekkor **szűnt meg az iskolai „egészségőr” pozíció** is. A gyerekekkel dolgozó tanárok így már nem csak a pedagógiai feladatokat voltak kötelesek ellátni, hanem a hátrányos helyzetű roma lakosság lakhatási- és egészségügyi problémáinak a kezelése is az ő feladatukká vált az intézményen belül. Ennek abból a szempontból volt jelentősége, hogy a későbbiek során **számos szegregációs intézkedést azzal magyarázott a tantestület, hogy azokra közegészségügyi okból volt szükség.**²⁵

²¹ Láthatatlan történetek. Részvétel alapú helytörténeti kutatás Tiszavasváriban. Az iskolai integráció/szegregáció alakulása a településen – az 1997-es „különballagás” története. <https://lathatatlantortenetek.online/az-iskolai-integracio-szegregacio-alakulasa-a-telepulesen-az-1997-es-kulonballagas-tortenete/>, illetve Civil Szemle, XX. évfolyam 1. szám., <https://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2023/05/74-Civil-Szemle-20231.pdf>

²² ua.

²³ ua.

²⁴ ua.

²⁵ ua.

A településen akkor párhuzamosan működő három iskola között is folyamatosan erősödött a konfliktus, ugyanis a két város széli romatelep vonzáskörzetébe tartozó iskola – a fent már említett Pethe Ferenc és az akkor még aktívan működő Vasvári Pál Iskola – amellet érvelt, hogy az integráció azt jelentené, ha **egyenlő arányban osztanák el valamennyi nevelési-oktatási intézmény között a roma gyerekeket**. Ez azonban érdemben sosem került napirendre, névlegesen a **szabad iskolaválasztás**, valójában a városi elit és a többségi szülők ellenállása miatt. A rendelkezésre álló források alapján az akkori Pethe Ferenc Általános Iskola **kérelmet nyújtott be a fenntartóhoz** – amely akkor még a települési önkormányzat volt – **a roma és nem roma tanulók minél egyértelműbb elkülönítése érdekében**. Ennek kapcsán az egyik helyi képviselő 1995-ben így nyilatkozott: „*A Pethe F. iskolában valamilyen módon meg kell oldani azt, hogy a cigánygyerekek és a magyar gyerekek úgy járjanak iskolába, hogy a lehető legkevesebbet találkozzanak egymással. Hosszútávú koncepciót kell kidolgozni az oktatás és egészségügy terén*”.²⁶

A település másik szélén működő **Vasvári Pál Iskolát**, ahová a **búdi telepről érkező gyerekek jártak**, alapvetően más helyzet jellemezte. **Búdon sokáig integrált oktatás zajlott**, egészen addig, amíg az iskola vonzáskörzetében nem roma gyerekes családok is laktak. Az idők során azonban Búd is fokozatosan szegregátummá alakult, a nem romák elköltöztek, helyükre nehéz sorsú roma családok kerültek, így a vonzáskörzetének megfelelően a **Vasvári Pál Iskola egy szegregált településrészen működő, szegregált intézménnyé vált**.²⁷

A Tiszavasváriban élő roma gyermekek ügye ugyanakkor **1997-ben került a társadalmi érdeklődés középpontjába**, a már említett „*tiszavasvári külön ballagás*” történetével, amely ügy a magyarországi **oktatási diszkrimináció és szegregáció szimbóluma**²⁸ lett. A „külön ballagás” ügyét kísérő nagy médianyilvánosság sokáig tematizálta a helyi közbeszédet, ami rendkívül nagy feszültséget, fájdalmat, sokakban máig ható traumát okozott.

Az eset nyomán elődöm, az akkori **kisebbségi ombudsman** a köztársasági elnök és a közoktatási és közművelődési miniszter támogatásával 1997-ben hivatalból eljárást kezdeményezett és az ügyet részleteiben is feltárta.²⁹

Ahogy azt az ombudsmani jelentés is rögzíti, a Pethe Ferenc Általános Iskola tantestülete 1997. április 23-án – tagjainak többségével meghozott határozata alapján – úgy döntött, hogy **külön szervezi meg a roma tanulók ballagását**. A döntés indoka az volt, hogy **a gyerekek fertőzöttek** (igen nagy százalékban tetvesek, akadt közöttük rühes, ótvaros), és a ballagásra látogató szülőket és vendégeket „*nem akarták kitenni a fertőzés veszélyének*”. A fertőzésveszélyre hivatkozva **a roma tanulók sem az iskola tornatermét, sem az iskolaboltot nem használhatták**.

²⁶ ua.

²⁷ ua.

²⁸ Kerülő Judit, 2018: A Tiszavasvári helyzet, https://acta.bibl.u-szeged.hu/63471/1/en_vetkem_301-319.pdf

²⁹ Jelentés a tiszavasvári "külön ballagás" ügyéről. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának Jelentése a Tiszavasvári ügyben folytatott vizsgálatról <http://miris.eurac.edu/mugs2/do/blob.html%3Ftype=html&serial=1123585426507.html>

Az ombudsmani vizsgálat megállapításainak nyomán a külön ballagó diákok képviseletében a Roma Polgárjogi Alapítvány³⁰ a későbbiekben sikeres **kártérítési pert** nyert az iskolát fenntartó önkormányzattal szemben. A bírósági ítélet³¹ szerint az alperes önkormányzat **megsértette a felperesek személyhez fűződő jogát** azzal, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző módon az általa fenntartott általános iskolában 1997. június 12. napján a felperesek ballagtatása külön történt, és általános iskolai tanulói jogviszonyuk fennállása alatt a tornaterem használata számukra nem volt biztosított. A bíróság kötelezte az alperest, hogy fizessen a felpereseknek 15 napon belül **személyenként százezer forint nem vagyoni kártérítést**.

Az 1997-es jogérvényesítési ügy közvetlen további fejleménye volt, hogy 2009-ben az **Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány** (a továbbiakban: CFCF)³² a korábbi sikeres pert követően is folyamatosan fennálló iskolai szegregáció miatt **újra eljárást indított az iskola ellen**, amelynek során az Egyenlő Bánásmód Hatóság ismételten elítélte az intézmény diszkrimináló gyakorlatát. E határozat a közben bekövetkezett fenntartóváltással már nem volt érvényesíthető. Tiszavasvári Város Önkormányzatának Képviselőtestülete 2007-ben ugyanis a város három általános iskoláját (Kabay János Általános Iskola, Pethe Ferenc Általános Iskola, Vasvári Pál Általános Iskola) **Tiszavasvári Általános Iskola néven egy intézménnyé vonta össze**. 2009-ben azonban közoktatási megállapodás kötésével a Tiszavasvári Általános Iskola Pethe Ferenc iskolaegysége a **Magyarországi Magszter Alapítvány** fenntartásba került, így a szegregáció megszüntetésének kötelezettségére vonatkozó korábbi döntések okafogyottá váltak. Az így alapítványivá vált óvoda és iskola, amit a helyiek az alapítvány neve után ma is Magszternek hívnak³³, 2021-ben a **Magyar Pünkösdi Egyház fenntartásába került**. Az intézménybe jelenleg főként **a szentmihályi telepről érkező oláh cigány gyerekek járnak**.

A tiszavasvári iskolák ügyét ismertető leírásomat röviden itt meg kell szakítanom, hogy bemutassam: **a romákkal szembeni kirekesztő mechanizmusok a településen nem csak az iskolák szintjén zajlottak**.

2016 márciusában fordult az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz egy másik civil szervezet, a Társaság a Szabadságjogokért (a továbbiakban: TASZ), miután **Tiszavasvári Önkormányzata együttműködési megállapodást kötött a szélsőjobboldali retorikájáról elhíresült félkatonai szervezettel, a Becsület Légioja Egyesülettel**, illetve két, akkoriban közismert, szélsőséges nézeteket valló politikussal. A megállapodás látszólag a helyi romatelepek lakóinak integrációját volt hivatott elősegíteni, a valóságban azonban erre hivatkozva **megfélemlítő bejárások, ellenőrzések zajlottak a szegregátumok területén, esetenként éjszaka is**. Ezek során a szegregátumok lakóit – sokszor ágyukból felkeltve – megalázó és megfélemlítő módon faggatták a lakókörnyezetükben megjelenő szélsőségesek,

³⁰ A Roma Polgárjogi Alapítvány (RPA) 1995 és 2010 között működött aktívan, célja a romák társadalmi helyzetének javítása, jogvédelme és a diszkrimináció elleni küzdelem volt. Az alapítványt roma aktivisták és jogvédők alapították, a kuratórium elnöke Horváth Aladár roma aktivista, politikus, korábban országgyűlési képviselő volt.

³¹ https://epa.oszk.hu/02300/02334/00056/pdf/EPA02334_Fundamentum_1999_02_124-129.pdf

³² Az azóta már nem működő Alapítvány számos stratégiai jelentőségű peres eljárást kezdeményezett és nyert meg olyan ügyekben, amikor roma gyermekeket egy településen belül vagy egy oktatási intézményen belül szegregált körülmények között oktattak.

³³ Magszter Óvoda, Általános Iskola, Középiskola, Szakképző Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Tiszavasvári Tagintézménye, <http://tiszavasvari.magszteresely.hu/>

kérdéseket szegeztek nekik, kioktatták őket életmódjukról, illetve arról faggatták őket, hogy egyes szabályokat ismernek-e, azokat betartják-e, munkájukat miként végzik. Mindeközben az érintettek tiltakozása ellenére a helyszíni „kihallgatásokat” a szélsőségesek rögzítették, majd a felvételeket nyilvánosságra is hozták.

Az EBH 2017 májusi határozatában³⁴ megállapította, hogy **a tiszavasvári önkormányzat támogatásával és részvételével zajlott „bejárásokkal” zaklatták a cigánytelepek lakóit, és ezzel az önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód követelményét.** Az EBH az önkormányzatot eltiltotta a jövőbeni hasonló jogsértéstől, 300 000 forint bírság megfizetésére kötelezte, és elrendelte a határozat nyilvános közzétételét. Az EBH döntését a Tiszavasvári Önkormányzat megtámadta a bíróság előtt, ám a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2017. december 8-i jogerős ítéletével³⁵ elutasította az önkormányzat keresetét. Tiszavasvári vezetése azonban továbbra sem fogadta el a döntést, annak felülvizsgálatát kérte. A Kúria rendben találta az eljárást és egyetértett a döntéssel is, majd kimondták, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján egyértelműen megállapítható, hogy **a zaklatás az önkormányzat, mint a helyi hatalom képviselőinek támogatása mellett zajlott az önkormányzat tudtával és beleegyezésével, célja, de legalábbis egyértelmű hatása a romákkal szemben megfélemlítő, megalázó, emberi méltóságot sértő környezet kialakítása volt.**³⁶

Az iskolák ügyére visszatérve, 2019. szeptember 1-től a Tiszavasvári Általános Iskola újra felvette egykori névadójának, Kabay Jánosnak a nevét és **Tiszavasvári Kabay János Általános Iskolaként** nyithatta meg kapuit.

A település másik végén található **Vasvári Pál tagintézményt, ahová a bűdi romungró és józsefházi oláh cigány gyerekek jártak**, az Egyenlő Bánásmód Hatóság döntése nyomán – ahogy azt jelen elvi állásfoglalásomban korábban már részletesen ismertettem – felmenő rendszerben megszüntették, és a gyerekeket a Kabay Iskolába integrálták. Ezzel elérkeztünk jelen panaszügyhöz, amelynek lényege, hogy az érintett bűdi roma gyerekek jelenleg integrált oktatásban vesznek részt, ennek igénybevételét azonban a megfelelő közlekedés teljes hiánya jelentősen nehezíti. Ezek a gyermekek a közlekedés megszervezésének hiánya miatt napi szinten szenvednek el hátrányos megkülönböztetést nem roma társaikhoz képest.

³⁴ Az EBH határozatát közzétette: <https://tasz.hu/wp-content/uploads/2024/01/img-z11132204-0001.pdf>

³⁵ A Bíróság határozatát közzétette: <https://tasz.hu/wp-content/uploads/2024/01/img-z11134029-0001.pdf>

³⁶ A Kúria határozatát közzétette: https://tasz.hu/wp-content/uploads/2024/01/2019.04.29._kuria-hatarozat.pdf

IV. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai

Az alapvető jogok biztosa és helyettesei egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során alapjogi érveket sorakoztatnak fel, autonóm, objektív és neutrális módon járnak el. Ugyanakkor következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

4.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni.

A méltósághoz való jog része az a követelmény is, mely szerint minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között **tilos indokolatlan, észszerőtlen különbséget tenni.** „Az emberi méltóságban mindenki osztozik, aki ember, függetlenül attól, hogy mennyit valósított meg az emberi lehetőségből és miért annyit.” – írta Sólyom László a 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában.

Az egyenlő méltósághoz való jog az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt egyenlő bánásmód követelményében ölt testet, amelynek értelmében Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alkotmánybíróság ma is helytálló megállapítása értelmében: „A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapján nem eshet csorba.”.

Az Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdései értelmében a törvény előtt mindenki egyenlő, az alapvető jogok tekintetében tiltott a hátrányos megkülönböztetés, az alkotmánybíróági gyakorlat értelmében pedig az emberi méltóság sérelmére megvalósuló egyenlőtlen bánásmód tilalma kiterjed az egész jogrendszerre. Az Alaptörvény szerint Magyarország kinyilvánítja, hogy **a velünk élő nemzetiségek** a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők. Nyelvüket, kultúrájukat ápoljuk és megvédjük.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése azt is előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmaz. Az alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg. A nem alapvető jogokat érintő hátrányos megkülönböztetés törvényessége az észszerűségi teszt alapján vizsgálendő.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos alkotmányos követelményrendszert az **Ebkty.** konkretizálja az élet egyes területeire nézve, külön rendelkezésekkel rögzítve az egyenlő bánásmód követelményét az oktatás területén, továbbá nevesítve a jogellenes elkülönítés tilalmát.

4.2. Oktatáshoz fűződő alapjog

Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései alapján **minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez**, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez.

E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, valamely foglalkozás elsajátításához vagy a magasabb szintű szakmai vagy tudományos oktatásban való részvételhez szükséges tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget (a szervezeti és eljárási biztosítékok megteremtését), adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától) egyaránt. Ebből következik, hogy az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét az állam köteles biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával és fenntartásával.

Az Alkotmánybíróság a 3046/2013. (II. 28.) AB határozatában kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, valamint az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával már több határozatában foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben is fenntartja. Hangsúlyozta, hogy a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

Az Nkt. 1 § (2) bekezdése szerint a köznevelés közszolgálat, amely a felnövekvő nemzedék érdekében a magyar társadalom hosszú távú fejlődésének feltételeit teremti meg, és

amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. A köznevelés egészét a tudás, az igazságosság, a rend, a szabadság, a méltányosság, a szolidaritás erkölcsi és szellemi értékei, az egyenlő bánásmód, valamint a fenntartható fejlődésre és az egészséges életmódra nevelés határozzák meg. A köznevelés egyetemlegesen szolgálja a közjót és a mások jogait tiszteletben tartó egyéni célokat. Az Nkt. 1. § (3) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek, a tanuló elfogadása, a bizalom, a szeretet, az empátia, az életkornak megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a gyermek, tanuló fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi.

Az Nkt. 2. § (1) bekezdése szerint az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, illetve a szakképzésről szóló törvényben meghatározott feltételek szerinti második szakképesítés megszerzését biztosító első szakmai vizsga befejezéséig a magyar állam közzszolgálati feladata.

4.3. Gyermeki jogok

A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megilleti, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat.

Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, mely szerint az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott a **Gyermekjogi Egyezmény** preambuluma rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény az 1991. évi LXIV. törvénnyel a magyar belső jog részévé vált, részes államaként **Magyarország kötelezettséget vállalt** a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, és az egészséges környezet biztosítására.

Az Egyezmény 3. cikke minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legfőbb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.

Az Egyezmény 19. cikke alapján a részes államok megtesznek minden arra alkalmas intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

4.4 A jogállamiságból levezethető jogbiztonság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint **Magyarország független, demokratikus jogállam**. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is releváns.

Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető, kiszámíthatóan szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kiszámíthatóság és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni, megbénítani a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok mellőzése, figyelmen kívül hagyása. Érdemes utalni itt arra az alkotmánybírósági tézisre, amely szerint közvetlen alkotmányi garanciák gazdaságossági és célszerűségi okokból, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén sem mellőzhetők.

4.5. Tisztességes eljáráshoz való jog

Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése kinyilvánítja a tisztességes eljáráshoz való jogot, eszerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék, illetve a döntéseiket a törvényben meghatározottak szerint indokolják. Elvként érvényesül a pártatlan és részrehajlás nélküli ügyintézés, amelynek megvalósítása szoros összefüggésben áll a jogegyenlőség, a diszkrimináció tilalma, valamint az emberi méltóság alkotmányos elveivel.

A tisztességes ügyintézés követelménye nem csupán a jogszabályok megtartásával azonos, bár ez mindenképpen szükséges feltétele annak. A tisztességes eljárás azonban ennél többet is jelent, az írott eljárási alapelvek megtartása mellett az olyan szabályokat jelenti, mint az udvarias, jóhiszemű ügyintézés, de szorosan összefügg ez a szabály az észszerű időn belül történő döntés követelményével is.

V. Érdemi megállapítások

5.1. Az egyenlő bánásmódhoz és az oktatáshoz fűződő jog sérelme

Az Nkt. 2. § (1) bekezdése szerint az Alaptörvényben foglalt **ingyenes és kötelező** alapfokú, valamint ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú **neveléshez-oktatáshoz való jog biztosítása** az érettségi megszerzéséig, a szakgimnáziumi nevelésben-oktatásban a második szakképesítés megszerzését biztosító első képesítő vizsga, szakmai vizsga befejezéséig, a szakiskolai nevelésben-oktatásban az adott szakképesítés, szakképzettség megszerzését biztosító első képesítő vizsga, szakmai vizsga befejezéséig, valamint a készségfejlesztő iskola utolsó gyakorlati évfolyamának befejezéséig **a magyar állam közszolgálati feladata**.

Az Nkt. 50. § (8) bekezdése szerint a területileg illetékes tankerületi központ meghatározza és közzéteszi az iskolák **felvételi körzetét**, továbbá a pedagógiai szakszolgálatot ellátó intézmény működési körzetét. A felvételi körzetek megállapításához a területileg illetékes tankerületi központnak be kell szereznie az érdekelt települési önkormányzatok véleményét.

Az iskolai felvételi körzetek kijelölése kapcsán az Nkt. előír bizonyos **feltételeket** (így például a hátrányos helyzetű gyermekek egyenletes arányú elosztásának szempontjait, az SNI gyermekek és nemzetiségi kötődésű gyermekek oktatásával kapcsolatos előírásokat), arra azonban nem tér ki, hogy a beiskolázási körzetek kialakítása során **mekkora lehet az iskola és a lakóhely közötti távolság legnagyobb megengedhető mértéke**. Az iskola és a lakóhely közötti távolság, mint szempont egyedül az EMMI rendelet 24. § (7) bekezdés d) pontjában merül fel, amely szerint a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanulók felvételi, átvételi kérelmének teljesítése után sorsolás nélkül is felvehető az a tanuló, akinek ezt különleges helyzete indokolja. Különleges helyzetnek minősül többek között az, ha az iskola a tanuló lakóhelyétől, ennek hiányában tartózkodási helyétől **egy kilométeren belül található**. Ebben az esetben az EMMI rendelet feltehetően arra utal, hogy szakmai szempontból is **figyelembe lehet és kell venni az iskola és lakóhely közötti távolságot**, azaz, ha egy hátrányos helyzetű vagy egy sajátos nevelési igényű tanuló egy kilométeren belül lakik, akkor az a cél, **hogy a gyermeknek ne kelljen távolabbi iskolába járnia, mert az fölösleges nehézséget és fáradságot okozna számára**. Az EMMI rendeletben jelzett **egy kilométer távolság** az iskola és a lakóhely közötti megengedhető mértékű távolság meghatározásánál tehát **kiindulási alap lehet** egy későbbi jogszabálmódosítás előkészítése során, amelynek szükségességére a későbbiekben utalni fogok.

Arra azonban sem az Nkt., sem pedig az EMMI rendelet nem tér ki egyértelműen, hogy miként rendezhető az a helyzet, ha a településen már csak egy iskola működik, és a település méretéből, illetve kiterjedéséből eredően **olyan településrészek találhatóak, amelyek ugyan még a település belterületi részén helyezkednek el, de akár több kilométer távolságra az iskolától, és semmilyen tömegközlekedési eszköz nem elérhető a lakosok számára**. A gyermekek iskolába szállítása a helyi tömegközlekedés keretében akkor sem oldható meg, ha nincs helyi közlekedés kialakítva, illetve nincs kiépítve megfelelő megállási, fordulási lehetőség egy nagyobb méretű autóbusznak az adott városrészben, **jellemzően a település szélén található szegregátumban**.

A felvetett probléma értelmezéséhez és megoldásához mindenekelőtt érdemes megvizsgálni a jelenleg hatályos, ehhez kapcsolódó Nkt. rendelkezést is.

Az Nkt. 74. § (5) bekezdése szerint „*a lakóhely, ennek hiányában a tartózkodási hely szerint illetékes **települési önkormányzat** megtéríti a kötelező felvételt biztosító **óvodába való utazás** költségeit, továbbá szükség esetén gondoskodik kísérő személyről a gyermek részére, ha az óvoda **a településen kívül található**, és az óvodába való utaztatást az önkormányzat nem biztosítja. A **kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásról a fenntartó gondoskodik**”.*

A probléma ott jelentkezik, hogy a jogszabály ezen rendelkezését véleményem szerint **többféleképpen lehet értelmezni**. Ezt támasztja alá az is, hogy megkereséseimre az illetékes **szaktárcáktól is egymásnak ellentmondó**, illetve nem egyértelmű válaszok érkeztek vizsgálatom során. A **Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága és a Tankerületi Központ álláspontja szerint** a kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásról úgy kell gondoskodnia a fenntartónak, mint az óvodák esetében, azaz kizárólag a településen kívül található, külterületi településrészekről vagy más településekről bejáró gyermekek esetében kell az utaztatást megszervezni. Ezzel szemben az **Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkársága** az adott jogszabályi szakaszt úgy értelmezte, hogy a kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatás megszervezése az adott fenntartó, jelen esetben a Tankerületi Központ feladata. A Polgármester szintén arra hivatkozott minden esetben, hogy a büdi városrészen élő gyermekek utaztatása az illetékes tankerületi központ feladata, és ennek során ugyanarra az Nkt. rendelkezésre utalt, mint amire hivatkozva jut ellentétes véleményre a fent már említett köznevelési szaktárca vagy a fenntartó.

A helyi tömegközlekedés megszervezésének hiánya miatti **felelősség áthárítását** ugyanakkor nem tartom elfogadható érveknek, még akkor sem, ha **jogtechnikai szempontból ténylegesen aggályos a jelzett rendelkezés második mondata**. Abban ugyanis **semmiféle utalás nincs arra**, hogy a kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatást a fenntartónak úgy kellene megszerveznie, mint a kötelező felvételt biztosító óvodák esetében, azaz, **a településhatárt figyelembe véve**.

Ebből két következtetés vonható le: egyrészt **szükséges a jelzett jogszabály pontosítása, módosítása**, de nem olyan formában, amely a továbbiakban egyértelműen kizárja a településen belül nagy távolságra lakó gyermekek utaztatásának lehetőségét, hanem úgy, hogy a kötelező felvételt biztosító óvodákba és iskolákba történő utaztatás kérdéskörét **egységesen kellene meghatározni**. Ennek során a településen kívül található kötelező felvételt biztosító köznevelési intézménybe utaztatás körülményei mellett **arra is szükséges lenne kitérni**, hogy az iskola és a lakóhely közötti **nagy belterületi távolság esetén** mikor, mekkora távolságot követően szükséges gondoskodnia szintén a fenntartónak (vagy más szervnek) a gyermekek, tanulók utaztatásáról.

A jelenlegi pontatlan szabályozás miatt **az Önkormányzat mellett a Belügyminisztérium és a Tankerületi Központ szerepe is kiemelten fontos a Tiszavasváriban kialakult konkrét helyzet mielőbbi rendezésében**, hiszen önként vállalt feladatként, egymással összefogva az elmúlt három év során már érdemi előrelépést tehettek volna a helyzet megoldása érdekében. A tényállás alapján megállapítható az is, hogy a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága tudomással bírt a kialakult helyzetről, így például a beadványozó szervezet közérdekű adatigénylése kapcsán is észlelnie kellett, hogy a kérelmező nem csupán adatszolgáltatást kért, de **jogértelmezést és konkrét segítséget is vár**

a tiszavasvári gyermekek ügyében. Ahogy azonban arra korábban már kitértem, ezt a szempontot a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága figyelmen kívül hagyta, amikor az adatigényléssel kapcsolatos egyeztetés során a Belügyminisztérium Jogtanácsosi és Adatvédelmi Osztálya által kiküldött elutasító válasszal kapcsolatos levéltervezet elkészült.

A települési önkormányzatok által megszervezendő tömegközlekedéshez kapcsolódóan **igyekeztem aktuális adatokat is felkutatni** arra vonatkozóan, hogy jelenleg Magyarországon hány olyan település van, ahol egyáltalán nincsen helyi tömegközlekedés. Naprakészen elérhető számokat, kimutatásokat azonban nem, csak a **KSH egy 2011-es kimutatását találtam.** E szerint Magyarországon a helyi közlekedésben részt vevő **3.034 autóbusz 45%-a a fővárosi tömegközlekedést szolgálta,** Borsod-Abaúj-Zemplénben 7,2%, Baranyában 6,3%, Hajdú-Biharban mindössze 5,0%-uk szállította az utasokat. A legkevesebb járművet Tolna és Pest megyében állították forgalomba, mindössze 24-24 darabot.³⁷

A Mötv. 13. § (1) bekezdés 18. pontja szerint a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó **helyi önkormányzati feladatok különösen (...) a helyi közösségi közlekedés biztosítása.** Ehhez a Mötv. 13. § (3) bekezdése azt is hozzáteszi, hogy az (1) bekezdés 18. pontja szerinti helyi közösségi közlekedési feladatellátás **forrása a helyi önkormányzatnál a helyi iparüzési adóból származó bevétel,** a fővárosi önkormányzat esetében elsőként a külön törvény alapján a fővárosi önkormányzatot osztottan megillető adóbevétel. Az Mötv. 14. § (1) bekezdése szerint a 13. § (1) bekezdésében meghatározott feladatok ellátásának részletes szabályait, ha e törvény másként nem rendelkezik, jogszabályok tartalmazzák.

A Személyszállítási tv. 4. § (4) bekezdés c) pontja szerinti helyi személyszállítási közszolgáltatások megszervezése, a közlekedési szolgáltató kiválasztása, a helyi személyszállítási közszolgáltatások – a személyszállítási szerződések megkötésével történő – megrendelése a települési önkormányzat, valamint az önkormányzatok társulásának **önként vállalt feladata.** Kötelező feladatként kizárólag a főváros területén a Fővárosi Önkormányzatnak kell biztosítania a jelzett feladatok ellátását.

A **Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága** a válaszlevelében azt hangsúlyozta, hogy a települési önkormányzat kötelezettsége a helyi személyszállítással kapcsolatos feladatok ellátása, ez azonban ellentétes a Személyszállítási tv. fent ismertetett, hatályos szabályozásával.

Ahogy azt állásfoglalásomban korábban részletesen bemutattam, **a bűdi településrész Tiszavasvári közigazgatási határán belül található,** ezért **a Tankerületi Központ** az Nkt. 74. § (5) bekezdésének értelmezésére hivatkozva **nem tekinti kötelező feladatának az itt élő gyermekek utaztatásáról való gondoskodást,** annak ellenére, hogy például az EMMI rendeletben felmerült **1 km-es távolságon túl** élnek ezek a gyermekek.

Megállapítható az is, hogy az iskola fenntartója önként vállalt feladatként, a gyermekek érdekeit és jogait előtérbe helyezve egy ideig igyekezett a bűdi gyermekek szállítását is megoldani, majd, amikor már erre nem volt lehetősége, **több alkalommal is jelezte a problémát a Klebelsberg Központ felé** és segítségét is kért egy szállításra alkalmas használt

³⁷ A közúti közlekedés jellemzői, KHS 2013.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debgyorkozutikozl.pdf>

busz beszerzése formájában.³⁸ E kérésre a Klebelsberg Központtól azonban nem kapott **konkrét segítséget**. A Tankerületi Központ igazgatójának tájékoztatása szerint egyébként **270 tanuló** jár be minden nap a bűdi városrészből az iskolába, amely létszám szállítását **egy iskolabusz nem tudná megoldani**, álláspontja szerint erre a **városi tömegközlekedés megszervezése** lenne a megfelelő megoldás.

A helyi tömegközlekedés megszervezésével kapcsolatban a korábbi Polgármester többször forráshiányra panaszkodott, kiderült azonban az is, hogy a település a Tiszavasvári komplex felzárkózási program végrehajtása érdekében **554 millió forintot kapott**, amelyből egy autóbusz vásárlására bruttó 35 millió forintot különítettek el. Bár ez utóbbi összeget a költségvetési táblázat szerint Józsefháza, Dankópuszta fejlesztése keretében, az ott élő gyermekek szállítására kapta az Önkormányzat, a Polgármester leveléből azonban az derült ki, hogy a Támogató engedélyével a szabad kapacitás terhére **a busz igénybevételére bárkinek lehetősége van**, az autóbusz üzemképes és használatra alkalmas állapotban van. Sajnálatos módon arról azonban **nem sikerült** megfelelő információhoz jutnom – mivel sem a korábbi, sem a jelenlegi Polgármester nem kívánt tájékoztatni róla –, hogy **ez a busz miért nem használható** a Támogató hozzájárulásának beszerzését követően legalább a bűdi telepen élő kisebb gyerekek szállítására. Nem sikerült információt szerezni arról sem, hogy miközben a bűdi gyermekek problémája már jó ideje ismeretes volt az Önkormányzat előtt, a felzárkózási program költségvetési elemeinek megtervezése során **miért nem kért támogatást már eredetileg arra, hogy a bűdi telep és a városközpont közötti közlekedést megoldja**.

A korábbi Polgármester egyébként a válaszlevelében jelezte, hogy bár a probléma súlyával évek óta tisztában voltak, a helyi roma közösség demonstrációt is szervezett e tárgyban, **a képviselő-testület az autóbusz hiányával kapcsolatos egyedi napirendi pontot nem tárgyalta meg**.

A Közlekedési Államtitkár leveléből az derült ki, hogy az autóbusz közlekedéshez szükséges infrastruktúra jelenleg nincs kialakítva a jelzett területen. Jelezte azonban azt is, hogy az érintett időszakban **a bűdi városrész kiszolgálására vonatkozóan települési önkormányzati kérelem** sem a szaktárcához, sem a közlekedési szolgáltatóhoz **nem érkezett**. Az évente rendszeresen, az önkormányzatok, illetve az oktatási intézmények fenntartói részvételével megtartott **menetrendi egyeztetéseken sem merült fel ilyen jellegű igény**.

A rendelkezésre álló információk alapján az is megállapítható, hogy **az ügy eljutott a legmagasabb fórumokig**, a probléma ismert volt a **Belügyminisztérium** előtt is. 2024. január 26-án a beadványozó szervezetek egyike megkereste a minisztériumot, 2024. február 1-én pedig egy országgyűlési képviselő nyújtott be írásbeli kérdést e tárgyban, amelyre a miniszterhelyettes adott választ. A **2024. február 16-án kelt írásbeli válasza** szerint a Tankerületi Központ feladata kizárólag a településen kívül élő gyermekek szállítására, míg a bűdi városrész a település része, és a településen belüli szállítás megszervezése az Önkormányzat feladata.³⁹

³⁸ 2018. szeptember 5-én, 2023. június 5-én és 2024. február 12-én a Tankerületi Igazgató tájékoztatása szerint.

³⁹ <https://www.parlament.hu/irom42/07002/07002-0001.pdf>

A Belügyminisztériumot illető megkeresések eljutottak a **Köznevelési Államtitkárságra**, majd azon keresztül a **Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárságra is**. Tudomásom szerint azonban **az ügy megoldása érdekében a Belügyminisztérium nem intézkedett**.

Hazánkban az egyenlő bánásmód követelményének általános és részletes szabályait az Ebktv. bontja ki. Az **Ebktv. 8. §-a szerint közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül** az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt, a jogszabályban nevesített tulajdonsága, illetve megnevezett csoporthoz tartozása miatt⁴⁰ részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne. Az **Ebktv. 27. § (1) bekezdés a) pontja szerint az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre**, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik. Az Ebktv. 7. § (2) bekezdése szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértése nem csak tevőleges magatartás útján, de **mulasztással is megvalósulhat**.

Ahogy azt jelen elvi állásfoglalásomban is részletesen ismertettem, az elmúlt évtizedekben **Tiszavasvári településen a roma lakosság a hátrányos megkülönböztetés különböző formáival találkozott**, miközben a kirekesztő mechanizmusok fő színtere a település köznevelési intézményei voltak. Bár a bűdi telepen élő roma gyermekek ma már integrált körülmények között tanulhatnak, a közlekedés teljes hiánya évek óta olyan **aránytalan terhet ró rájuk és családjukra**, amely miatt **jelentős hátrányban vannak** azokkal a nem roma gyermekekkel szemben, akiknek nem kell napi szinten közel hat kilométert gyalogolniuk az iskolába és vissza. Megállapítható az is, hogy **számos szerv tudomással bírt a problémáról**, de **jelentős erőfeszítést egyik sem tett a bűdi gyermekeknek az oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférése érdekében**, így mulasztásukkal fenntartották az egyenlő bánásmód sérelmét okozó helyzetet.

Az elmaradt intézkedések miatti mulasztás mellett, ahogy fentiekben kifejtettem, **a rendelkezésre álló jogszabályok sem határozzák meg egyértelműen, hogy jelentős belterületi távolságok esetén mely szerv kötelező feladata** a tanulók szállításának megszervezése.

A Nkt. a lakóhely és az iskola közötti távolság kérdésére **nem tér ki, a szállítással kapcsolatos feladatokról szóló rendelkezése nem egyértelmű**, a tankerületi központok úgy értelmezik, hogy kötelező feladatként csak akkor kell gondoskodniuk a gyermekek utaztatásáról, ha a gyermek a település közigazgatási határán kívül lakik. A Mötv. 13. § (1) bekezdés 18. pontja **a helyi tömegközlekedés megszervezését a települési önkormányzatok feladatai között** sorolja fel, a rendelkezés „különösen” fordulata utal ugyan a feladat fontosságára, de a részletesebb feladatokat meghatározó Személyszállítási tv. szerint a fővároson kívüli településeknek ez csak **önként vállalt feladata**.

⁴⁰ Az Ebktv. 8. §-a szerint a védett tulajdonságok köre: a) neme, b) faji hovatartozása, c) bőrszíne, d) nemzetisége, e), nemzetiséghez való tartozása, f) anyanyelve, g) fogyatékosága, h) egészségi állapota, i) vallási vagy világnézeti meggyőződése, j) politikai vagy más véleménye, k) családi állapota, l) anyasága (terhessége) vagy apasága, m) szexuális irányultsága, n) nemi identitása, o) életkora, p) társadalmi származása, q) vagyoni helyzete, r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, s) érdekképviselőhez való tartozása, t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője.

A nem egyértelmű jogi szabályozást jól tükrözi az is, hogy míg a Belügyminisztérium miniszterhelyettese és a Köznevelési Államtitkár szerint a tiszavasvári ügyben az önkormányzat feladata a gyermekek szállításának megszervezése, addig a Közlekedési Államtitkár válasza szerint „amennyiben a település középpontjában elhelyezkedő Kabay János Általános Iskola a kötelező felvételt biztosító iskola a büdi városrészen élő gyerekek számára, úgy az említett szolgáltatás megszervezése az illetékes tankerület feladata, a szükséges infrastruktúrát pedig az önkormányzatnak kell biztosítania”.

Ahogy arra már szintén utaltam, az Alaptörvény rendelkezése értelmében minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdése szerint Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az oktatáshoz való jog, az oktatáshoz való tényleges hozzáférés egyik alapvető feltétele, hogy a gyermek intézménybe való eljutása biztosított legyen. A büdi gyermekek harmadik éve tankötelezettségüknek csak aránytalan nehézségek árán tudnak eleget tenni, a mindennapos, akár szélsőséges időjárási körülmények között megvalósuló több kilométeres gyaloglás negatívan hathat iskolába járási kedvükre, tanulmányi eredményükre, amely a meglévő hátrányokkal együtt **fokozottan megnöveli a korai lemorzsolódásuk veszélyét.** Megállapítható, hogy az iskola és a büdi telep közötti személyszállítási lehetőségek teljes hiánya, és három év óta tartó megoldatlansága, az **oktatáshoz fűződő jog sérelmével kapcsolatos visszásságot okozott és okoz a jelen elvi állásfoglalás kiadásának időpontjában is.**

5.2. Az együttműködési kötelezettségről

Az Alaptörvény 30. cikk (1)-(2) bekezdései szerint az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti. Az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszásságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja szerint **az alapvető jogok biztosa, illetve a kiadmányozási jog alapján a helyettesei is a vizsgálat során** a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban **adatokat és felvilágosítást kérhetnek**, valamint a keletkezett iratokról másolat készítését kérhetik. Az Ajbt. 21. § (2) bekezdésébe egyben azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa megkeresésének az általa megállapított határidőn belül eleget kell tenni, és ez a határidő nem lehet rövidebb tizenöt napnál.

Az Ajbt. 25. § (1) bekezdés szerint **az alapvető jogok biztosa vizsgálatainak lefolytatása, illetve a vizsgálat megtervezése érdekében** a vizsgált hatóság, **a vizsgált hatóság vezetője**, a vizsgált hatóság felügyeleti szervének vezetője, a kért vizsgálat lefolytatására jogszabály által egyébként feljogosított szerv vezetője, valamint a vizsgált hatóság munkatársa a 21. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben **az alapvető jogok biztosával együttműködik.** Az Ajbt. 25. § (2) bekezdése szerint, ha a vizsgált hatóság az együttműködéssel kapcsolatos kötelezettségét megalapozott indok nélkül nem vagy

késedelmesen teljesíti, az alapvető jogok biztosa e tényt jelentésében rögzíti, és azt az éves beszámolójában külön kiemeli.

Az alapvető jogok biztosának és biztoshelyetteseinek feladatellátásához rendelt lehetséges vizsgálati módszereket az Ajbt. idézett rendelkezései egyértelműen és kétséget kizáróan meghatározzák. Ezeknek az eljárási szabályoknak a gyakorlati érvényesülése teszi lehetővé feladat- és hatáskörünk ellátását.

Amennyiben a megkeresett szerv a törvény által szabályozott formalizált, eljárási szabályok alapján kiadott megkeresésre egyáltalán nem válaszol, vagy érdemi módon nem válaszol, azzal akadályozza az Alaptörvényben meghatározott feladataink ellátását, továbbá lehetetlenné válik, vagy jelentősen megnehezül az adott ügygel összefüggő körülmények feltárása és a vizsgálat eredményétől függő javaslatok és intézkedések kezdeményezése.

Ahogy arra korábban utaltam, Tiszavasváriban 2024 október elsején lépett hivatalba az **újjonnan megválasztott Polgármester**. A rendelkezéseimre álló információk alapján a helyi roma közösség és az őket képviselő szervezetek is az új Polgármestertől és képviselő-testülettől azt remélték, hogy a Búdon élők közlekedési problémái tekintetében mielőbb pozitív intézkedéseket tesznek. Tekintettel a folyamatban levő vizsgálatomra, annak lezárása előtt, 2024 októberében megkerestem az új Polgármestert, akit részletesen tájékoztattam vizsgálatom addigi állásáról, az annak során feltárt információkról. A megválasztott városvezetőt arra kértem, hogy teljeskörűen tájékoztasson az új összetételű önkormányzat terveiről az autóbussz közlekedés hiányával összefüggő problémákat illetően, illetve arról, hogy milyen támogatásra, segítségre lenne szükségük a kérdés hosszú távú rendezése érdekében.

Ahogy arra korábban már utaltam, levelemre sajnálatos módon a vizsgálatomat érdemben nem segítő, **részben elutasító tartalmú választ kaptam**. A korábbi városvezető által tett ígéretről újabb autóbussz esetleges beszerzéséről sajnálatos módon nem kaptam tájékoztatást, mint ahogy a „*Tiszavasvári komplex felzárkózási program*” keretében beszerzett jármű érdemi igénybevételeéről sem. Sajnos arról sem kaptam választ, hogy az új városvezetőnek milyen elképzelései vannak a helyzet rövid távú megoldásáról, ehhez kitől és milyen segítségre lenne szüksége, illetve milyen intézkedéseket kezdeményezett már ennek érdekében. Megjegyzendő, hogy a Polgármester formálisan a megkeresésemre határidőben visszajelzett, emellett az adatszolgáltatást egyes elemeiben vélhetően akadályozhatta az időben is közeli hivatalba lépése, vagyis az alapos felkészülés lehetőségének hiánya.

Összességében elmondható, hogy **Tiszavasvári Város Polgármestere formálisan** ugyan eleget tett az Ajbt. 25. § (1) bekezdéséből származó együttműködési kötelezettségének, **a válasz tartalma azonban nem segítette elő a vizsgálat érdemi befejezését**, emellett akadályozta a rövid- és hosszú távú helyi lehetőségek, illetve szakpolitikai beavatkozási irányok megismerését. Tekintettel arra, hogy a helyzet komplex rendezése széles körű és hosszútávú együttműködést igényel **az együttműködési kötelezettség megtartására** minden érintett félnek, így a Polgármesternek is, **fokozottan ügyelnie kell**.

VI. Az iskolába járáshoz szükséges buszközlekedés, illetve iskolabusz hiánya és az egyenlő oktatáshoz való hozzáférés összefüggései

Fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy a tiszavasvári bűdi gyermekek – iskolabusz üzemeltetésének, valamint a megfelelő helyi közlekedés biztosításának hiánya miatti – kiszolgáltatott helyzete nem egyedi jelenség. Az elmúlt évek ez irányú sajtóhíreit áttekintve egyértelműen megállapítható, hogy Magyarországon a gyermekek napi szintű megfelelő és biztonságos iskolába utaztatásnak kérdése számos országgrészben nem megoldott.

2018-ban jelent meg egy figyelemfelhívó írás⁴¹ arról, hogy a **falusi gyermekek sokszor órákat várnak, amíg iskola után hazajutnak lakóhelyükre**. Akkor egy Tolna megyei faluból iskolába járó diák levele következtében került elő a téma. A levélből kiderült, hogy az érintett iskola nem rendelkezett saját iskolabusszal, a bejáró diákok szállítását menetrend szerinti járatokkal oldották meg, ám a menetrend nem volt hozzáigazítva az órákhoz, délutáni foglalkozásokhoz. Ezért előfordult, hogy egy-egy diáknak egyes napokon **órákat kellett várnia, mire jött egy busz, amivel hazamehetett**. Voltak olyanok is, akik délutáni korrepetálásokon, szakkörökön sem tudtak részt venni menetrendi okok miatt, az utolsó autóbusz ugyanis már azelőtt elment, hogy a szakkörökön végeztek volna. A cikkből kiderült, hogy mivel az iskolák töredékének van saját tulajdonú iskolabusza, a tanulók települések közötti utazását a tankerületi központok elsősorban a helyközi közlekedés igénybevitelével oldják meg. Ha a fenntartó nem tudja biztosítani az utaztatást, akkor az utazási költséget térítik meg, például bérlettámogatással.

2023-ban arról adott hírt a média, hogy a hódmezővásárhelyi tanyavilágban az okozott pánikot, hogy az illetékes tankerületi központ meg kívánta szüntetni az iskolabusz szolgáltatást. A cikk szerint hasonló problémákra lehetett számítani országszerte, más tankerületi központok beiskolázási területein is.⁴²

2024-ben jelent meg az a hír, amely szerint megszűnt a délegyházi iskolabusz, ezért másfél órát kell gyalogolnia több tucat gyereknek naponta. A cikk szerint az iskolabusz megszüntetését azzal indokolták, hogy az intézményt fenntartó Szigetszentmiklósi Tankerületi Központ más, kötelező feladat ellátására fordítja a 2024–2025-ös tanévben azt a forrást, amiből addig az iskolabusz működését biztosította, az önkormányzat pedig nem tudta a továbbiakban saját erőből üzemeltetni a járatot. Délegyháza polgármestere a hírportál megkeresésére azt nyilatkozta, hogy 2012 óta működtették az iskolások szállítását is biztosító buszt, az igény pedig döntően a **hátrányos helyzetű gyermekek miatt merült fel**, akik hóban, sárban, fagyban közlekedtek nagyrészt gyalog, igen cudar körülmények között. Nehézséget okozott az is, hogy az egyik tanyáról induló Volánbusz nem csatlakozott a MÁV-vonatokhoz, így **órákkal előbb kellett a tanyán élőknek elindulniuk**, ha időben akartak beérni az iskolába.⁴³

⁴¹ Iskolabusz nincs elég, a falusi gyerekek órákat várhatnak. Népszava, 2018. július 18., https://nepszava.hu/3001919_iskolabuszbol-sincs-eleg-a-falusi-gyerekek-orakat-varhatnak

⁴² „Annyi hülyeségre elmegy a pénz az országban, nem ezen kellene spórolni” – Kivezetik az iskolabuszt a tanyavilágból, Népszava, 2023. június 16. https://nepszava.hu/3198062_iskolabusz-hodmezovasarhely-kornyeken-tanyavilag

⁴³ Naponta másfél órát kell gyalogolnia több tucat diáknak, miután megszűnt az iskolabusz Délegyházán, 24.hu, 2024. szeptember 26., <https://24.hu/belfold/2024/09/26/delegyhaza-iskolabusz-megszunt-tankerulet-onkormanyzat/>

2024 szeptemberében Baranyában is megszűntek iskolabuszok, a híradások szerint a fenntartó néhány nappal tanévkezdés előtt közölte a hírt az érintett szülőkkel. A tankerületi központ a menetrendszerinti járatok igénybevételét javasolta a diákoknak, amelyek azonban nem voltak összehangolva a tanítás kezdetével, ráadásul többen csak többszöri átszállással tudtak eljutni az adott iskolába. A cikk utalt arra is, hogy a Csongrád-Csanád vármegyei Szatymazon már előző évben megszűnt az iskolabusz, mert az állam nem biztosított az önkormányzat önként vállalt feladatához forrást, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Balkány környéki térségben pedig az óvodabusz szűnt meg hasonló okok miatt.⁴⁴

Ahogy arra a **Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégia 2030** (MNTFS) is utal, az oktatáskutatói szakirodalom visszatérő megállapítása szerint **jelentős területi egyenlőtlenségek jellemzik a hazai oktatási rendszert**. Ezen belül a hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű (HH/HHH) tanulók arányát vizsgálva – részben gazdasági, szociokulturális okokból – **kirívó területi különbségeket** figyelhető meg. Míg például Budapesten, Győr-Moson-Sopron, Veszprém és Vas vármegyében az általános iskolákban 5 százalék alatti volt a HH tanulók aránya 2018-ban, addig a keleti és északkeleti vármegyékben nem ritka a 25 százalék feletti érték sem. A HH tanulókhhoz hasonlóan **a HHH tanulók arányában akár tízszeres különbség is megfigyelhető** a nyugati és az északkeleti vármegyék között. A középfokú képzésben hasonlóan jelentős földrajzi különbségek mutatkoznak mind a HH, mind a HHH tanulók arányában.⁴⁵

A HH/HHH tanulók arányához hasonló – és azzal szorosan összefüggő – területi különbségek figyelhetők meg a **tanulmányi átlageredményekben** is. Elsősorban a Nyugat-Dunántúli és a Közép-Magyarországi Régió jó teljesítményét, valamint az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi Régió lemaradását lehet kiemelni, szemben a leszakadó területeken élők tanulmányi eredményeivel.⁴⁶

Magyarországon az **oktatási szegregáció hátterében** egyrészt a szabad iskolaválasztás talaján kialakuló ún. „white flight”-nak nevezett jelenség⁴⁷ áll, másrészt a **roma lakosság lakóhelyi koncentrációja**.⁴⁸ Ismert tény az is, hogy hazánkban a roma lakosság nagy része él olyan települési zárványokban, teljes mértékben **szegregált telep környezetben**, ahol szélsőségesen rosszak az infrastrukturális lehetőségek.

Legtöbbször a **település és a telep között nincs megfelelő úthálózat, autóbushálózati hiány**, gondot okoz a hiányos közvilágítás, a gyalogosok számára kijelölt járda hiánya.

A roma gyerekek iskolai hátrányának, illetve szegregációjának csökkentése érdekében két oktatáskutató 2018-ban több **szakpolitikai ajánlást** is megfogalmazott. Ezek egyikeként javasolták a **tanulók egyenletes elosztását támogató intézkedések megvalósítását**, amely

⁴⁴ Baranyában is szűntek meg iskolabuszjáratok, a tankerület tömegközlekedést javasol, Népszava, 2024. szeptember 6.,

https://nepszava.hu/3249298_iskolabuszok-jaratmegszuntetesek-baranya-tankerulet-tomegkozlekedes

⁴⁵ MNTFS 2030, <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

⁴⁶ MNTFS 2030, <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

⁴⁷ A fogalom lényege: a magasabb státuszú, mobilisabb tanulók a szabad iskolaválasztás lehetőségét kihasználva jobb iskolákba áramlanak.

⁴⁸ MNTFS 2030, <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

többsikolás településeken a szegregálódó iskolák tágabbra nyitását, vagy a szegregált iskolák zárását jelentheti. Az előbbi során infrastrukturális, pedagógiai fejlesztésekkel kell vonzóvá tenni az iskolát a nem roma tanulók számára, ún. **mágnesiskolává** alakítva azt. A zárás történhet az iskolák bezárásával, összevonásával, az iskolakörzetek átrajzolásával. Az egyiskolás kistépülések esetében az intézményrendszer racionalizálása jelenthet megoldást, amely stabil, mindenki számára hozzáférhető **iskolabusz-hálózat létrehozását teszi szükségessé.**⁴⁹

Magyarországon a roma és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek **korai iskolaelhagyása** még mindig rendkívül komoly probléma. A rendelkezésre álló adatok szerint 2019-ben a roma gyermekek 64,6%-a volt érintett a korai lemorzsolódásban.⁵⁰

A 2019. évi Jó Állam Jelentés⁵¹ (ami még a megelőző évek adataira támaszkodott) a következőket állapította meg: „*A korai iskolaelhagyók arányában nem tapasztalható javulás, a regionális különbségek nagymértékűek, és nem csökkennek.*” Az MNTFS ezt kiegészíti azzal, hogy a lányok és fiúk körében hasonló mértékű növekedés volt tapasztalható 2010 és 2019 között. A romák és nem romák közti óriási különbség azonban változatlan, és a KSH adatai szerint még 2018-ban is **több mint hétszeres eséllyel fejezte be végzettség nélkül tanulmányait egy 18-24 éves roma (68,4%), mint egy nem roma tanuló (9,3%).** A nagyobbaktól a **kisebb települések felé haladva egyre nő a korai iskolaelhagyók aránya**, a falvakban élőknek már 19%-a nem járta végig a középiskolát. A regionális különbségek az oktatás más indikátoraihoz hasonló képet mutatnak: a legalacsonyabb a korai iskolaelhagyók aránya Közép-Magyarországon (6,4%), amit Dél-Alföld (10,2%) és Nyugat-Dunántúl (10,8%) követ, míg a skála másik végén Észak-Magyarország áll 22,5%-os – és egyre növekvő – rátával.⁵²

Számos közismert tényező (szegénység, kulturális különbségek, szülők alacsony iskolázottsága, oktatási diszkrimináció különböző formái) mellett az iskolabusz, vagy az elérhető, tanítási időhöz igazodó tömegközlekedés hiánya is hozzájárulhat a **korai iskolaelhagyáshoz.** A megfelelő közlekedési lehetőségek hiányában a gyerekeknek nem csak aránytalanul nehezebb eljutniuk az iskolába, de a hosszú és bonyolult utazások megnehezítik a diákok reggeli felkészülését, esténként fáradtabbak lesznek, sokkal kevesebb idejük marad nem csak az önálló tanulásra, a tanulást kiegészítő szakkörökben, sporttevékenységekben való részvételre, de pihenésre, rekreációra, vagy az iskolán kívüli közösségi élményekben való részvételre is.

Azok a diákok, akik nap mint nap hosszú utakat tesznek meg az iskoláig, hajlamosabbak lehetnek arra, hogy **elveszítsék a tanulási motivációjukat.** Az iskolabusz hiánya miatt szükséges alternatív közlekedési módok – mint például tömegközlekedés használata vagy autóval való odautazás – többletköltségeket jelenthetnek a családok számára.

⁴⁹ Fejes József Balázs és Szűcs Norbert: Az oktatási integráció ügye a 2010-es évek végén https://real.mtak.hu/114391/1/En_vetkem_online_hq_011.pdf

⁵⁰ MNTFS 2030, <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

⁵¹ Jó Állam Jelentés 2019. Első változat. NKE KTI Kutatásmódszertani és Mérésügyi Iroda, Budapest, 2019. Pp. 56. <https://joallamjelentes.uni-nke.hu/>

⁵² MNTFS 2030, <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

Az iskolától távol élő gyermekek esetében az iskolába jutás problémái **szociális izolációhoz** is vezethetnek. Ez csökkentheti azt az érzést, hogy részei egy közösségnek vagy tanulócsoportnak, ami különösen a roma és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esetében gátja lehet az integrációs törekvéseknek.

Megfelelő közlekedési eszköz hiányában a gyerek nem csak aránytalan időt tölt el az utazással, de esetében gyakoribbak lehetnek az órai késések, amely szintén motiváció csökkentő hatással bír, és elősegíti az idő előtti lemorzsolódást. Az iskolaelhagyásra való hajlam a tapasztalatok szerint nőhet azoknál a diákoknál, akik rendszeresen kimaradnak órákról, ami hosszú távon **negatívan befolyásolja a tanulmányi teljesítményüket és a jövőbeli továbbtanulási, illetve munkaerő-piaci kilátásaikat.**

VII. Összefoglalás

Megállapítható, hogy Tiszavasváriban a helyi roma közösség az elmúlt évtizedek során a kirekesztés számos formáját tapasztalta és tapasztalja **jelenleg is**, amelynek színtere az oktatás.

Bár a bűdi telepen élő roma gyermekek számára ma már van lehetőség az integrált oktatásra, **az autóbusszközlekedés teljes hiánya** miatt azonban az iskolába való mindennapos eljutás olyan **aránytalan terhet ró a gyerekekre és a családjukra**, amely **az egyenlő bánásmódhoz és az egyenlő esélyű oktatáshoz fűződő joguk sérelmét okozza**.

A bűdi gyermekek iskolába járásával kapcsolatos nehézségekről **évek óta tudomása van a települési önkormányzatnak és más állami szervnek is**, amelyek azonban a probléma észlelése ellenére annak megoldása érdekében eredményes intézkedéseket nem kezdeményeztek, **passzivitásukkal hozzájárultak és hozzájárulnak** a fentiekben jelzett **alapjogi sérelmek változatlan fennmaradásához**.

A vonatkozó **köznevelési, önkormányzati és személyszállítási jogszabályok** nem határozzák meg egyértelműen, hogy a panaszügyben felmerült probléma megoldása, **azaz a gyermekek belterületi utaztatásáról való gondoskodás pontosan mely szervnek a feladata**. Míg az iskolafenntartó tankerületi központ hangsúlyozta, hogy álláspontja szerint az Nkt. alapján csak a település határán kívül élő gyermekek utaztatása esetén vannak számonkérhető feladatai, addig a helyi személyszállítással kapcsolatos feladatokat – a főváros kivételével – csupán a települési önkormányzatok önként vállalt feladatai között sorolja fel a jogszabály. Az Nkt. nem határozza meg azt sem, mi az a legnagyobb távolság, amelynek megtétele már akadályozhatja a tanköteles tanulók iskolába járását, és arra sem ad egyértelmű választ, hogy kinek a feladata lenne ilyen esetben a gyermekek utaztatásának a megszervezése.

Bár a jogszabályi környezet nem határozta meg egyértelműen, kinek a kötelezettsége a probléma megoldása, annak azonban semmi akadálya nem lett volna, hogy önként vállalt feladatként bármely szerv egyedül, vagy másokkal összefogva hathatós lépéseket tegyen a kérdés rendezése érdekében. Az ügyben érintett szereplők **nem törekedtek a probléma egyezségen alapuló megoldására, a vonatkozó jogszabályok különböző értelmezési lehetőségeit kihasználva a feladat mielőbbi ellátása helyett a másik szerv kizárólagos felelősségét hangsúlyozták**. Ezen felelősségelhárító attitűd különösen aggályos jelen ügyben azért is, mert hazánkban állami és önkormányzati szinten is hangsúlyozzák a roma nemzetiségű lakosság integrálásának fontosságát, kiemelten a roma és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáféréseinek garantálását.

Megállapítható továbbá, hogy **a konkrét panaszügy általánosabb jellegű problémára is utal**. Tapasztalatom szerint a megfelelő közlekedés hiánya nemcsak Tiszavasváriban, hanem számos más, halmozottan hátrányos helyzetű, leszakadó régióban is gondot okoz. Ennek következményeként fokozottan sérül az ott élő roma gyermekek egyenlő bánásmódhoz és oktatáshoz fűződő joga, a jelzett körülmények hozzájárulnak a korai iskolaelhagyás problémájához is, amely **hosszú távon a roma társadalom egész jövőjét érinti hátrányosan**.

VIII. Javaslatok

A vizsgálatom során feltárt visszasságok megszüntetése, valamint jövőbeni elkerülése érdekében az Ajbt. 31. §-a és 32. §-a alapján:

1. **Javaslom a Belügyminisztérium Társadalmi Esélyekért és Roma Kapcsolatokért Felelős Államtitkárának, hogy**

a) hívjon össze szakmai egyeztetést a tiszavasvári büdi gyermekek iskolába szállításával kapcsolatosan a

- a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságának,
- az Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárságának,
- a Klebelsberg Központnak,
- Tiszavasvári Város Polgármesterének,
- Tiszavasvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnökének

részvételével a konkrét ügyben felmerült probléma minél rövidebb időn belüli megoldása érdekében - figyelemmel a vonatkozó jogszabályokra, továbbá arra, hogy az önkéntes feladatellátás keretében mely szervnek és milyen feladatot kell vállalnia.

b) készítse az egyeztetésen született megállapodás alapján egy **intézkedési tervet**, amely a feladatok ellátásához szükséges felelősök mellett a határidőket és finanszírozási háttérrel is rögzíti.

2. **Javaslom a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárának, hogy**

a) mérje fel, országosan **hány olyan iskola található Magyarországon**, ahol a gyermekek, **a településen belüli és kívüli településrészek elhelyezkedése miatt napi két-három vagy akár több kilométert is gyalognak a lakóhely és a kötelező felvételt biztosító iskola között** helyi autóbuszközlekedés hiányában, vagy annak megszervezési hiányosságai miatt.

b) fontolja meg az Nkt. 74. § (5) bekezdése módosításának kezdeményezését olyan formában, amely a kötelező felvételt biztosító óvodákba és iskolákba történő utaztatás kérdéskörét egységesen és egyértelműen határozza meg. A jogszabálmódosítás során a településen kívül található kötelező felvételt biztosító köznevelési intézménybe utaztatás körülményei mellett annak szabályozását is fontolja meg, hogy **a köznevelési intézmény és a lakóhely közötti nagy belterületi távolság miatt a fenntartónak mikor, mekkora távolság esetén kellene az érintett gyermekek, tanulók utaztatásáról is gondoskodnia.**

3. **Javaslom az Építési és Közlekedési Minisztérium Közlekedésért Felelős Államtitkárának, hogy vizsgálja meg a vonatkozó jogi szabályozást és fontolja meg annak módosítását abból a szempontból, hogy a fővároson kívüli települési önkormányzatok helyi személyszállításban önként vállalt feladatellátásához szükséges hatáskörök és finanszírozási források, illetve az ilyenekhez való hozzáférések lehetőséget teremtsenek a tanköteles gyermekek kötelező felvételt biztosító köznevelési intézményekbe való mindennapos eljuttatásának megszervezéséhez.**

Budapest, 2025. március 31.

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár,
a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes